

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

**О. В. ЩЕДРОЛОСЄВ, Г. В. КОНОВАЛОВА,
А. М. МОЗГОВИЙ, В. В. САВЕЛЬЄВ**

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

Навчальний посібник

Під загальною редакцією
проф. О. В. Щедролоєва

Рекомендовано Вченою радою НУК

Миколаїв ☼ НУК ☼ 2017

УДК 614.8 (075.8)

О-92

Автори:

О. В. Щедролосоєв, д-р техн. наук, професор;

Г. В. Коновалова, канд. істор. наук, доцент;

А. М. Мозговий, доцент;

В. В. Савельєв, викладач

Рецензенти: С. С. Рижков, д-р техн. наук, професор, завідувач кафедри екологічної безпеки та охорони праці Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова;

С. М. Літвак, канд. техн. наук, доцент

*Рекомендовано Вченою радою НУК імені адмірала Макарова
(протокол № 000000 від 0000000)*

Охорона праці в галузі : навчальний посібник / О. В. Щедролосоєв, Г. В. Коновалова, А. М. Мозговий, В. В. Савельєв; під заг. ред. проф. О. В. Щедролосоєва. – Миколаїв : НУК, 2017. – 168 с.

Навчальний посібник складається зі вступу; розділів "Теоретичні матеріали до модулів дисципліни"; "Тестові запитання зі змістовного модуля спеціальної підготовки "Безпечна експлуатація електроустановок споживачів""; "Тестові запитання зі змістовного модуля спеціальної підготовки "Безпечна експлуатація вантажопідіймальних кранів""; "Тестові запитання зі змістовного модуля спеціальної підготовки "Безпечна експлуатація парових і водогрійних котлів""; "Тестові запитання зі змістовного модуля спеціальної підготовки "Безпечна експлуатація посудин, що працюють під тиском""; "Тестові запитання зі змістовного модуля спеціальної підготовки "Пожежна безпека""; "Тестові запитання зі змістовного модуля спеціальної підготовки "Безпечна експлуатація персональних комп'ютерів""; списку рекомендованої літератури, додатків.

Призначений для студентів освітнього рівня "магістр" денної й заочної форм навчання.

УДК 614.8 (075.8)

© Щедролосоєв О. В., Коновалова Г. В.,
Мозговий А. М., Савельєв В. В., 2017

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2017

ВСТУП

Навчальний посібник повністю відповідає програмі нормативної дисципліни "Охорона праці в галузі". Дана Типова навчальна програма розроблена відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи і Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216 "Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 р. за № 1057/18352.

Видання складається із семи розділів. Додатки містять тестові завдання з курсу, питання до поточного й підсумкового модульного контролю, перелік основних законодавчих та нормативно-правових актів про охорону праці, рекомендованих при вивченні дисципліни.

※※※※※※※※

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні у майбутніх фахівців (спеціалістів та магістрів) умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу і міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у конкретній галузі.

Завдання вивчення дисципліни передбачає забезпечення гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

Основні професійні компетенції

Засвоївши програму навчальної дисципліни "Охорона праці в галузі", спеціалісти (магістри) за відповідними напрямками підготовки, спеціальностями і спеціалізаціями мають бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог охорони праці та володіти такими основними професійними компетенціями з охорони праці:

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

у науково-дослідній діяльності:

- готовність застосовувати сучасні методи дослідження й аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах;

- здатність поставити завдання та організувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях;

у технологічній діяльності:

- обґрунтування і розробка безпечних технологій (у галузі діяльності);

- участь у проведенні розслідування нещасних випадків, аварій та професійних захворювань;

- розробка та проведення заходів щодо усунення причин нещасних випадків, з ліквідації наслідків аварій на виробництві;

в організаційно-управлінській діяльності:

- упровадження організаційних і технічних заходів з метою поліпшення безпеки праці;

- здатність та готовність до врахування положень законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці при виконанні виробничих та управлінських функцій;

- здатність до організації діяльності виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;

- управління діями щодо запобігання виникненню нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві;

- упровадження ефективного розподілу функцій, обов'язків і повноважень з охорони праці у виробничому колективі;

у проектній діяльності:

- розробка і впровадження безпечних технологій,

вибір оптимальних умов і режимів праці, проектування зразків техніки і робочих місць на основі сучасних технологічних та наукових досягнень в галузі охорони праці;

у педагогічній діяльності:

- розробка методичного забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці;

у консультаційній діяльності:

- надання допомоги та консультацій працівникам з практичних питань безпеки праці;

- готовність контролювати виконання вимог охорони праці в організації.

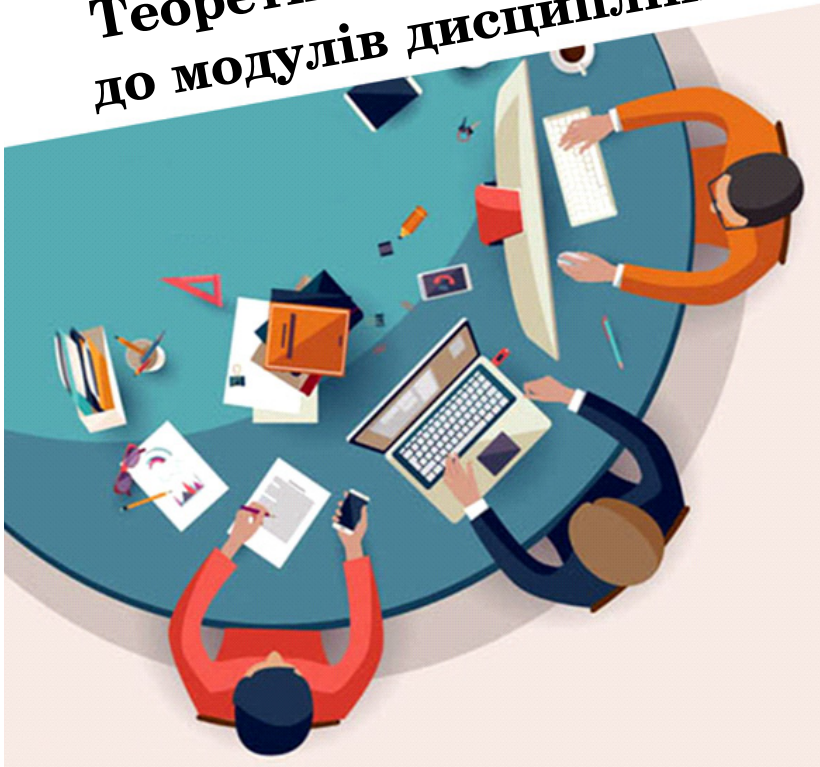
Навчальний курс "Охорона праці в галузі" складається з двох модулів:

- система управління охороною праці в галузі; проблеми фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії в галузі;

- проблеми профілактики виробничого травматизму та пожежна безпека в галузі.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні матеріали до модулів дисципліни

1.1. Системний підхід до організації охорони праці

Державне, регіональне і галузеве управління охороною праці, численні наглядові і контрольні інспекції не забезпечать безпечне ведення робіт, якщо це не стане головним повсякденним завданням і моральним обов'язком для усіх без винятку – роботодавців, керівників, інженерно-технічних працівників, кожного працюючого. Для вирішення всіх проблем у сфері охорони праці потрібні системний підхід, створення ефективної системи управління охороною праці (СУОП) на кожному підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності і розмірів.

Зміст системного підходу полягає в тому, що будь-яка система управління або її окрема частина розглядається як ціле самостійне явище, яке характеризується метою діяльності, ресурсами, структурою, процесами і взаємозв'язками з іншими системами. Системний підхід дозволяє вивчати систему управління в сукупності всіх її елементів, аналізувати її статичку і динаміку.

Система управління підприємством поділяється на підсистеми та елементи, які знаходяться між собою в певних співвідношеннях. Можливі різні варіанти поділу систем управління на підсистеми в залежності від завдань і мети підсистеми. Зокрема може бути виділено підсистему управління охороною праці, підсистему управління охороною навколишнього середовища (екологічний менеджмент) та ін.

До системоутворювальних основних функцій управління охороною праці належать:

– формування працезохоронної політики підприємства на основі державної політики;

РОЗДІЛ 1

- визначення цілей і завдань управління охороною праці згідно з виробленою політикою;
- розробка стратегічного (перспективного) щорічного та оперативного планів реалізації працезахоронної політики;
- розроблення цільових програм управління охороною праці;
- реалізація (впровадження) програм і планів охорони праці;
- мотивування і формування працезахоронної свідомості персоналу;
- оперативне управління і координація дій;
- здійснення вимірювання показників охорони праці (моніторинг);
- звітування, обмін інформації, ведення документації;
- аналіз і вдосконалення системи.

Перехід на ринкові відносини потребує реконструкції не тільки виробничих технологій, але й реструктуризації системи управління, оновлення технології управління, його функцій.

Інструментами працезахоронної політики є: економічні важелі (страховий тариф, штрафи, премії, пільги, компенсації, доплати, відшкодування та ін.), правова відповідальність (дисциплінарна, адміністративна, матеріальна, кримінальна), соціально-психологічні методи (навчання, виховання, системні вимоги до управлінського персоналу). Одержання максимального прибутку за рахунок ігнорування охорони праці веде до банкрутства підприємства і юридичної відповідальності.

Управління – це цілеспрямований вплив керівника на трудовий колектив з метою вирішення поставлених

завдань. Системний підхід полягає в об'єднанні окремих розрізнених заходів в єдину систему цілеспрямованих дій на всіх рівнях і стадіях управління виробництвом. Управління можна визначити також як впорядкування системи, приведення її у відповідність до об'єктивних закономірностей.

Створення системи управління охороною праці на підприємстві (СУОПП) здійснюється послідовним визначенням політики, зобов'язань керівництва, мети роботи, об'єкта та органів управління, завдань і заходів з охорони праці, функцій і методів управління, побудови організаційної структури управління; формуванням системи мотивації, контролю обліку, аналізу, оцінки ризику, аудиту і моніторингу діяльності, технології управління, комп'ютеризації і комунікації системи складання організаційно-методичної документації, впровадження, забезпечення функціонування системи і контролю ефективності СУОПП; подальшим вдосконаленням системи. СУОПП є цільовою підсистемою загальної системи управління підприємством, яка охоплює всі напрями виробничо-господарської діяльності, трудові колективи структурних підрозділів, матеріальні та фінансові ресурси і реалізується в цілеспрямовану діяльність посадових осіб і працівників щодо виконання нормативно-правових актів з охорони праці, попередження травматизму.

Керівництво підприємства розробляє працезахоронну політику – декларацію про зобов'язання щодо намірів і заходів з охорони праці.

Метою управління охороною праці є реалізація конституційних прав працівників і вимог нормативно-правових актів щодо збереження здоров'я і працездатності

людини в процесі праці, створення безпечних і нешкідливих умов праці, покращення виробничого побуту, запобігання травматизму, професійним захворюванням, аваріям і пожежам.

Об'єктом управління охороною праці є діяльність роботодавця, керівників структурних підрозділів, функціональних служб і всього колективу підприємства для забезпечення належних здорових і безпечних умов праці на робочих місцях, виробничих ділянках, цехах і підприємствах у цілому, запобігання травматизму, профзахворюванням і аваріям.

Управління охороною праці здійснюють: на підприємстві – роботодавець, в цехах, виробничих ділянках і службах – їх керівники.

Організаційну, методичну і наглядову діяльність з охорони праці, підготовку управлінських рішень та контроль за їхнім виконанням здійснює служба охорони праці, яка підпорядковується безпосередньо директору (роботодавцю).

Система управління охороною праці на підприємстві – це сукупність взаємопов'язаних органів управління підприємством (підрозділом), які на підставі комплексу нормативно-правової документації ведуть цілеспрямовану, планомірну діяльність з метою виконання поставлених завдань з охорони праці.

Нормативною базою СУОПП є Конституція України, Закон про охорону праці, Кодекс законів про працю України (КЗпПУ), закони Верховної Ради, постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента, Національна програма поліпшення безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, Закон про охорону здоров'я,

Закон про пожежну безпеку, система стандартів безпеки праці, правила, норми, інструкції та інші нормативно-правові акти про охорону праці, постанови і накази органів державного управління і нагляду.

Виконання вимог нормативно-правових актів про охорону праці здійснюється шляхом забезпечення функціонування СУОПП, тобто шляхом планомірного виконання завдань і функцій управління охороною праці.

Основні завдання управління охороною праці:

- запобігання виробничим травмам, професійним захворюванням, аваріям і пожежам;
- дотримання вимог законодавства і нормативно-правових актів з охорони праці, колективних договорів;
- забезпечення ставлення всіх працівників підприємства до безпеки праці як до головних обов'язків;
- забезпечення участі працівників підприємства до планування, організації мотивації, контролю та оцінки ефективності заходів з охорони праці;
- розроблення обов'язків, прав і відповідальності за стан охорони праці між всіма керівниками і працівниками підприємства;
- забезпечення компетентності посадових осіб, спеціалістів та всіх працівників при виконанні покладених на них обов'язків і відповідальності, розумінні своїх прав і обов'язків;
- розподілення необхідних фінансових, матеріальних, людських та інших ресурсів при забезпеченні функціонування СУОПП;
- забезпечення працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці у колективному договорі (угоді, трудовому договорі);
- постійне підвищення ефективності функціонування СУОПП.

Завдання управління охороною праці на підприємстві впливають із всієї виробничо-господарської діяльності у відповідних підрозділах. При виконанні завдань керівник підприємства всебічно підвищує роль безпосередніх керівників підрозділів (робіт) у створенні на кожному робочому місці безпечних та нешкідливих умов праці.

Завдання управління охороною праці:

1. Навчання працівників безпечним методам праці. Пропаганда охорони праці. Виховання у працівників психології і культури безпеки.
2. Створення нормативно-правових актів підприємства з охорони праці (інструкцій, положень та ін.). Придбання державних і галузевих нормативно-правових актів.
3. Технічна підготовка виробництва з урахуванням вимог охорони праці.
4. Матеріально-технічне забезпечення засобами індивідуального і колективного захисту.
5. Безпека виробничого устаткування.
6. Безпека технологічних процесів.
7. Безпека будівель і споруд.
8. Нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці.
9. Забезпечення працівників засобами індивідуального захисту.
10. Забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку працівників.
11. Безпека об'єктів підвищеної небезпеки.
12. Протиаварійний захист.
13. Забезпечення ергономічних вимог до робочих місць.
14. Санітарно-побутове обслуговування працівників.

15. Лікувально-профілактичне обслуговування працівників.

16. Безпека експлуатації транспортних засобів.

17. Протипожежний захист.

18. Соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Соціальний захист потерпілих на виробництві.

19. Захист природного навколишнього середовища.

20. Безпека промислової продукції і послуг.

21. Професійний добір.

22. Розслідування нещасних випадків невиробничого характеру, які сталися з працюючими на підприємстві особами.

Держнаглядохоронпраці наказом від 02.06.99 р. № 102 встановив заходи, що можуть здійснюватися за рахунок фондів охорони праці підприємств:

1. Атестація робочих місць на відповідність їх до нормативних актів з охорони праці.

2. Забезпечення працюючих спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

3. Реалізація заходів щодо усунення безпосереднього контакту працівників зі шкідливими речовинами й матеріалами, іншими несприятливими та небезпечними чинниками виробництва.

4. Упровадження систем автоматичного контролю та сигналізації наявності шкідливих і небезпечних виробничих чинників, пристроїв аварійного вимкнення виробничого устаткування та комунікацій у разі виникнення небезпеки для працюючих.

5. Упровадження устаткування та пристроїв, які забезпечують захист працюючих від ураження електричним струмом, дії статистичної електрики та розрядів блискавок.

6. Обладнання спеціальних механізмів, пристроїв та площадок, що забезпечують зручне та безпечне виконання робіт на висоті.

7. Приведення рівнів шуму, вібрації, ультразвуку, іонізуючих та інших шкідливих випромінювань на робочих місцях у відповідність до вимог чинних нормативних актів.

8. Розроблення, виготовлення й монтаж нових, реконструкція діючих:

- загальних та місцевих вентиляційних систем, пристроїв кондиціонування повітря, аспіраційних, пило- і газозловлювальних пристроїв;

- систем природного та штучного освітлення робочих місць діючого виробництва, евакуаційних виходів та місць масового переходу працюючих;

- систем опалення, теплових, водяних, повітряних завіс та повітряних душів, утеплення дверей, вікон, підлог у діючому виробництві.

9. Механізація прибирання виробничих приміщень, у тому числі стружки та інших відходів виробництва, очищення повітропроводів, освітлювальної арматури, вікон, світлових ліхтарів тощо.

10. Проведення експертизи технічного стану будівель та споруд, експертизи та діагностики потенційно небезпечних об'єктів, устаткування, обладнання тощо.

11. Створення кабінетів, куточків, виставок з питань охорони праці; придбання потрібних нормативних документів, навчальних посібників, плакатів, періодичної літератури, поліграфічної продукції, обладнання тощо.

12. Навчання працівників, проведення нарад, семінарів з питань охорони праці.

13. Оснащення виробничих приміщень сигнальними кольорами та знаками безпеки відповідно до правил і стандартів з безпеки праці, попередження дорожньо-транспортних пригод на території підприємства.

14. Реконструкція та оснащення на виробництві санітарно-побутових приміщень (гардеробних, душових, кімнат для вживання їжі тощо), місць організованого відпочинку; обладнання їх сучасним інвентарем і устаткуванням з метою доведення рівня забезпеченості працюючих до встановлених норм.

15. Обладнання фізкультурно-оздоровчих кімнат; придбання із цією метою спортивного інвентарю, устаткування, лікувальних та оздоровчих препаратів і медикаментів для профілактики професійних захворювань та реабілітації здоров'я постраждалих від нещасних випадків на виробництві.

16. Заохочення трудових колективів і окремих осіб, які плідно працюють над поліпшенням стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

17. Проведення профілактичних медичних оглядів працюючих, оплата медичних послуг спеціалістів з діагностики та лікування працівників, які постраждали внаслідок професійних захворювань та нещасних випадків на виробництві.

18. Відшкодування підприємствам, установам, організаціям витрат на відрядження працівників, які є членами комісії зі спеціального розслідування нещасних випадків на виробництві або залучені до її роботи.

Реалізація завдань охорони праці на підприємстві і в кожному структурному підрозділі здійснюється їх керівниками шляхом послідовного виконання основних системоутворювальних функцій управління:

- 1) прогнозування і планування;
- 2) організація;
- 3) мотивація;
- 4) контроль, облік, аналіз.

У літературі з менеджменту встановлено перелік і послідовність виконання основних функцій управління (рис. 1).

Рис. 1. Коло менеджменту

Основні функції управління охороною праці на підприємстві:

1. Прогнозування і планування роботи з охорони праці на підприємстві. Встановлення працезахоронної політики.

2. Організація функціонування СУОПП.

3. Мотивація роботи з охорони праці на підприємстві.

4. Контроль, облік і аналіз роботи з охорони праці. Аудит, моніторинг.

1.2. Прогнозування роботи з охорони праці. Встановлення працезахоронної політики

Прогнозування – це імовірне визначення ходу дальших подій. Планування не може бути успішним без прогнозування як важливого елемента передпланової роботи. Прогнозування дає змогу складати цільові програми з охорони праці з окремих напрямків роботи (боротьби з травматизмом, зниження рівня захворювань, поліпшення мікроклімату в приміщеннях, боротьби з шумом тощо). Такі цільові програми є основою для складання планів роботи з охорони праці.

Працезахоронна політика підприємства встановлюється на основі державної політики і конкретних зобов'язань підприємства щодо охорони праці, підписується керівником підприємства і вивіщується на видному місці.

Працезахоронна політика повинна визначати зобов'язання щодо:

- запобігання виробничим травмам і професійним захворюванням;
- поліпшення умов праці;
- виконання нормативно-правових актів з охорони праці;
- подальшого вдосконалення діяльності з охорони праці;
- забезпечення необхідних засобів і заходів стосовно впровадження політики;
- підвищення кваліфікації і піднесення ролі та зобов'язань працівників у галузі безпеки праці.

Працезахоронна політика встановлює загальні і конкретні цілі діяльності підприємства в галузі охорони

праці. Вище керівництво підприємством повинно проявляти тверду зацікавленість у рішенні завдань охорони праці.

1.3. **Планування роботи з охорони праці**

Планування – процес обґрунтування рішень і розподілу ресурсів (матеріальних, фінансових, людських, інформаційних, часових) для його реалізації.

Планування охорони праці має визначати послідовність управлінських рішень щодо формування здорових і безпечних умов праці, дотримання прав і гарантій працівниками у сфері охорони праці, підвищення їх соціального захисту.

Плани заходів з охорони праці повинні передбачати:

- визначення ризику небезпек і попередження можливої небезпечної ситуації шляхом застосування інженерно-технічних або організаційних заходів;
- мінімізацію ризику шляхом застосування інженерно-технічних систем блокування та аварійного захисту;
- використання засобів колективного та індивідуального захисту;
- створення банку даних нормативно-правових актів.

Планування охорони праці має знаходити відображення в наступному:

- програмі розвитку підприємства;
- плані економічного і соціального розвитку підприємства;
- документах договірною регулювання трудових відносин (трудоному договорі, галузевій і регіональній угоді);

– планах і програмах підвищення кваліфікації персоналу;

– комплексних заходах щодо поліпшення безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, планах ліквідації аварій та ін.

Планування робіт з охорони праці включає у себе розроблення таких планів: довгострокових – на декілька років; річних – розділів "Охорона праці" колективного договору і комплексних заходів, що додаються до нього; оперативних (квартальних, місячних) планів по цехах і ділянках. Згідно із Законом "Про охорону праці" у колективному договорі (угоді, трудовому договорі) власник і представники трудового колективу, профспілкова організація передбачають працівникам соціальні гарантії з охорони праці на рівні, не нижчому за встановлений законодавством, а також розробляють комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійних захворювань та аварій. Усі заходи, які передбачені довгостроковими планами, включаються у відповідні розділи колективних угод і комплексних заходів. Колективна угода щорічно укладається між профспілковим комітетом від імені трудового колективу та адміністрації підприємства. У довгострокових планах передбачається вирішення таких головних завдань: максимальне скорочення робочих місць, які не відповідають вимогам і нормам охорони праці, у тому числі скорочення чисельності робітників, що зайняті на роботах зі шкідливими умовами праці і на важких фізичних роботах; приведення обладнання, машин і механізмів

у відповідність до вимог стандартів ССБП, закриття виробничих об'єктів, які не гарантують безпеку праці і за своїм технічним станом не підлягають реконструкції або капітальному ремонту; доведення до встановлених норм кількості санітарно-побутових приміщень; значне скорочення, а в подальшому ліквідація важких фізичних робіт; зменшення чисельності працівників, зайнятих ручною працею; розвиток лікувально-профілактичних, медичних і оздоровчих установ.

Довгостроковий план може містити чисельність працівників, яким будуть покращені умови праці, а також загальну вартість їх виконання, план заходів з приведення умов праці у відповідність до вимог і норм охорони праці; план організаційних заходів для попередження виробничого травматизму; план будівництва і розширення санітарно-побутових приміщень, лікувально-профілактичних і оздоровчих установ тощо.

Вихідними для розроблення проекту довгострокового плану і комплексних заходів з охорони праці є результати паспортизації та атестації умов праці на робочих місцях і в цехах, результати вивчення причини травматизму і цільових перевірок стану охорони праці, матеріали аналізу виконання попередніх планів, пропозицій робітників та службовців, матеріали прогнозування та цільових програм з охорони праці.

В умовах ринкових відносин важливе значення надається оптимізації планів-заходів з охорони праці, яка дає змогу при даних витратах одержати максимум ефекту від заходів у вигляді зниження рівня травматизму, захворювань, скорочення робочих місць зі шкідливими умовами праці, з важких робіт.

Оперативний план на квартал і місяць складається для вирішення повсякденних актуальних завдань щодо

усунення виявлених недоліків і вживання заходів для усунення причин нещасних випадків.

Колективний договір (угода) є найважливішим документом у системі нормативного регулювання взаємовідносин між роботодавцем і працівниками з першочергових соціальних питань, у тому числі з охорони праці. Він повинен обов'язково містити заходи захисту прав і соціальних інтересів осіб, які постраждали на виробництві від нещасних випадків, а саме: переведення на легшу роботу за медичними висновками зі збереженням заробітної плати, організацію навчання і перекваліфікацію потерпілих, працевлаштування інвалідів, надання їм допомоги, у вирішенні соціально-побутових питань (навіть якщо вони вже не працюють за станом здоров'я).

Колективним договором можуть встановлюватися більш високі розміри одноразової допомоги, ніж це виплачується фондом за рахунок прибутку підприємства.

Важливий підрозділ колдоговору – "Комплексні заходи щодо досягнення нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, профзахворювань і аварій". Ці заходи наводять у додатку до колдоговору і до них належать: розроблення, виготовлення та встановлення нових ефективніших інженерно-технічних засобів охорони праці (огородження, засоби сигналізації, контролю, запобіжні пристрої), вдосконалення освітлення, опалення, вентиляції, засобів боротьби з шумом, вібраціями, шкідливими випромінюваннями, електробезпеки, механізації, дистанційного керування, герметизації обладнання, транспортних засобів, розширення санітарно-побутових приміщень.

До колективного договору можуть додаватися переліки професій і посад працівників:

- яким надається додаткова відпустка і скорочений робочий день за несприятливі умови праці;
- зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, які мають право на одержання безкоштовного молока або інших харчових продуктів;
- яким надається безкоштовно спецодяг, взуття та інші засоби індивідуального захисту, мило, мийні засоби, захисні креми;
- яким надаються оплачувані відпустки санаторно-оздоровчого призначення та ін. Такі переліки даються, якщо вони встановлені понад вимоги законодавства.

У колдоговорі повинні передбачатися методи стимулювання та матеріальної відповідальності працівників за стан охорони праці. Необхідно передбачити системи заохочень для тих працівників, які сумлінно дотримуються законодавчих актів та іншої нормативної документації, не допускають порушень правил і норм охорони праці, беруть активну участь та проявляють ініціативу в здійсненні заходів з охорони праці.

Оплата праці, премії (у тому числі спеціальні), винагороди за виконання конкретної роботи з охорони праці, раціоналізацію, моральне заохочення – все повинно використовуватися для того, щоб оцінити і відзначити особливий внесок працівників. У колдоговорі мають бути встановлені види заохочень за сумлінне ставлення та вирішення питань охорони праці.

Також у цьому договорі необхідно узгодити звільнення від основної роботи зі збереженням зарплати для уповноважених трудового колективу і членів комісії з охорони праці для виконання їх громадських завдань та навчання з охорони праці.

Переведення жінок з важких і шкідливих робіт повинно проводитися не примусово, а з використанням матеріальної зацікавленості, наданням додаткових пільг за рахунок підприємства (збереження зарплати з місця попередньої роботи та ін.).

Порядок вирішення соціальних питань, у тому числі питань охорони праці на підприємстві, встановлений "Спільними рекомендаціями державних органів і профспілок щодо змісту розділу охорони праці у колективному договорі (угоді, трудовому договорі)".

На найважливіші заходи з охорони праці і заходи з великими затратами праці складають календарні плани впровадження із застосуванням методів сіткового планування. Усі заходи з охорони праці повинні бути забезпечені проектно-кошторисною та іншою технічною документацією, фінансуванням і матеріальними ресурсами.

Грошові і матеріальні ресурси, що передбачені на виконання конкретних заходів з охорони праці, забороняється використовувати з іншою метою. Колдоговір повинен містити також зобов'язання працівників дотримуватися правил, норм, інструкцій з охорони праці.

Фінансування робіт з охорони праці

Необхідно створити належне правове підґрунтя і забезпечити фінансування заходів з охорони праці на державному, галузевому і регіональному рівнях за рахунок коштів:

- Фонду соціального страхування від нещасних випадків, виділених на профілактику виробничого травматизму і профзахворювань;
- державного бюджету і місцевих бюджетів – для часткового фінансування (поряд з коштами Фонду соціаль-

ного страхування від нещасних випадків) Національної, галузевих і регіональних програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища або інших цільових програм з охорони праці, а також заходів з охорони праці, передбачених програмами соціально-економічного і культурного розвитку України та її адміністративно-територіальних одиниць. При цьому кошти на охорону праці в державному і місцевих бюджетах виділяються окремими рядками; – інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

Систему контролю за витрачанням коштів, виділених на охорону праці на рівні підприємства, повинно бути вдосконалено таким чином, щоб забезпечити їх спрямування за цільовим призначенням відповідно до Переліку заходів, виконання яких може здійснюватися за рахунок фондів охорони праці.

1.4. Система управління охороною праці в суднобудуванні

1.4.1. Орган управління охороною праці суднобудівного підприємства. Організація і координація робіт з охорони праці

Створення служби охорони праці та призначення відповідальних осіб. Відповідно до Закону України "Про охорону праці" на підприємстві з метою функціонування СУОП створюється служба охорони праці, призначаються працівники, які забезпечують вирішення питань охорони праці.

Служба охорони праці входить до структури підприємства як одна з основних служб, функціонує як самостійний структурний підрозділ (у вигляді групи спеціалістів, одного спеціаліста або спеціаліста за сумісництвом), підпорядковується безпосередньо керівнику (власнику) підприємства і ліквідується лише у випадку ліквідації підприємства.

Умови комплектації служби охорони праці підприємства, її завдання, функції, права та відповідальність визначається Положенням про службу охорони праці підприємства, яке затверджує власник.

Розподіл обов'язків, прав, відповідальності, характер зв'язків між керівником (власником), головними спеціалістами і керівниками виробничих підрозділів, а також службою охорони праці визначається в посадових інструкціях. Проекти посадових інструкцій розробляються відповідними керівниками підрозділів і затверджуються керівником підприємства після погодження розділу, що стосується охорони праці, з керівником служби охорони праці підприємства.

Власник підприємства здійснює загальне керівництво роботою з охорони праці з метою створення в кожному структурному підрозділі і на кожному робочому місці умов праці відповідно до вимог нормативних актів, забезпечення дотримання прав працівників, гарантованих законодавством про охорону праці, а також забезпечує:

- створення і функціонування системи управління охороною праці відповідно до чинного законодавства та Методичних рекомендацій про СУОП;
- створення служби охорони праці і призначення посадових осіб для вирішення конкретних питань з охорони праці;

- проведення наукових досліджень з безпеки праці і впровадження їх у виробництво за рахунок коштів підприємства;
- розробку та затвердження на підприємстві системи нормативних актів відповідно до рекомендацій Держнаглядохоронпраці (Держгірпромнагляду) щодо застосування "Порядку опрацювання і затвердження власником нормативних актів про охорону праці", що діють на підприємстві;
- організацію і функціонування контролю за станом охорони праці на підприємстві та системи оцінки ефективності функціонування СУОП;
- розробку та впровадження заходів для усунення причин, що призводять до аварій, виробничих травм, професійних захворювань;
- проведення лабораторних досліджень стану умов праці;
- роботу відповідних комісій при розслідуванні нещасних випадків, аварій тощо;
- проектування, будівництво, введення нових, реконструйованих виробничих об'єктів, експлуатацію діючих відповідно до вимог нормативних документів про охорону праці;
- застосування економічних важелів для підвищення зацікавленості працівників підприємства у створенні безпечних і безаварійних умов праці та дотриманні вимог охорони праці;
- виконання зобов'язань з охорони праці, відповідних розділів колективного договору;
- організовує за участі профспілок реалізацію комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів з охорони праці, впроваджує досягнення науки і позитивний досвід з охорони праці тощо;

- затверджує інструкції з охорони праці та інші нормативні документи;
- організовує проведення паспортизації та атестації робочих місць підприємства, які здійснюються в порядку і в терміни, визначені законодавством;
- організовує проведення навчання з охорони праці;
- періодично проводить наради з питань охорони праці з керівниками виробництв, цехів, служб та інших виробничих підрозділів;
- не рідше одного разу на квартал заслуховує головних спеціалістів, керівників окремих виробничих підрозділів про виконання заходів з охорони праці щодо запобігання аварійності, виробничому травматизму і професійним захворюванням;
- розгляд результатів комплексних обстежень стану охорони праці в окремих підрозділах і приймає відповідні рішення.

Служба охорони праці створюється на підприємствах відповідно до Типового положення про службу охорони праці (НПАОП 0.00-4.35-04), а її діяльність в СУОП здійснюється відповідно до Положення про службу охорони праці на підприємстві, яке вона розробляє і затверджує у встановленому порядку.

Розробляє для подальшого затвердження власником Положення про систему управління охороною праці на підприємстві і координує діяльність усіх структурних підрозділів та службових осіб щодо створення безпечних і нормативних умов праці на робочих місцях. Веде облік об'єктів з підвищеною небезпекою, стежить за їх своєчасним технічним обслуговуванням і проведенням технічного огляду. Контролює стан охорони праці на робочих місцях і в цілому на підприємстві, наявність

і стан засобів індивідуального захисту, здійснює аналіз потенційних небезпек, інформацію про них негайно передає у відповідний орган СУОП для вжиття термінових заходів. На випадок затримки інформації з різних причин або невиконання певним органом конкретних функцій, або інших відмов у функціонуванні СУОП, вживає заходів щодо їх усунення аж до зупинки роботи виробництв, дільниць, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва.

Бере участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві.

Головні спеціалісти. Організують і забезпечують функціонування СУОП у межах своєї сфери діяльності. Аналізують причини виробничого травматизму, аварійності, захворювань на виробництві і вживають активних заходів для їх запобігання.

Кожний з головних спеціалістів у межах своєї сфери діяльності організовує роботи за такими напрямками:

- контроль за станом безпеки виробництва, додержанням на виробничих дільницях технологічних вимог, правил експлуатації, технічного обслуговування і ремонту устаткування, а також за наявністю засобів колективного та індивідуального захисту працівників, їх використанням та своєчасним випробуванням і заміною;
- атестація робочих місць на відповідність вимогам, нормативним актам з охорони праці;
- розробка і впровадження поточних та перспективних комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів з охорони праці;
- перевірка виконання комплексних заходів і приписів цільових перевірок стану охорони праці на підприємстві.

Беруть участь:

- у проведенні навчання з атестації працюючих з охорони праці, залучають до цієї роботи спеціалістів з інших організацій, установ і державних органів;
- у розробці, перегляді і внесенні змін до інструкцій з безпечного виконання робіт та інших документів з охорони праці;
- у роботі комісій з атестації робочих місць;
- у роботі комісій з приймання в експлуатацію споруд, будівель та інших об'єктів, що пройшли капітальний ремонт (реконструкцію), а також новозбудованих об'єктів.

Розробляють план модернізації діючого устаткування, технологій та організують контроль за їх виконанням та дотриманням вимог охорони праці.

Проводять з керівниками виробничих підрозділів та іншими працівниками наради, на яких розглядається стан охорони праці, приймають відповідні рішення і контролюють їх виконання.

Головний економіст і головний бухгалтер беруть участь у впровадженні системи управління охороною праці та формуванні цільового фонду охорони праці на підприємстві. Забезпечують фінансове функціонування системи, правовий та нормативний статус СУОП. Здійснюють облік грошових коштів з метою виконання заходів, передбачених колективним договором, річними і перспективними планами заходів щодо охорони праці, а також проведення наукових досліджень, упровадження розробок з охорони праці та соціальний захист працюючих.

Керівник виробничого підрозділу. Свою роботу з охорони праці спрямовує на створення нормальних умов

праці без травм і аварій у відповідних підрозділах. При цьому суворо дотримується вимог чинного законодавства, стандартів, норм, правил та інструкцій з охорони праці, наказів і розпоряджень вищих керівників і спеціалістів, спеціалістів служб охорони праці підприємства, у межах посадових обов'язків виконує приписи органів державного нагляду.

Проводить інструктаж на робочих місцях з указанням безпечних умов праці, про що заносить записи у відповідний журнал.

Бере участь у проведенні атестації і паспортизації санітарно-технічного стану робочих місць, устаткування і виробничого обладнання.

Виконує роботу з раціоналізації і винахідництва, впровадження досягнень науки, техніки і прогресивного досвіду з охорони праці.

Стежить за своєчасним технічним обслуговуванням, технічним оглядом і випробуванням машин, устаткування та обладнання, організує їх проведення і веде відповідну технічну документацію.

Складає перелік необхідних засобів індивідуального захисту, забезпечує ними працюючих і постійно слідкує за їх станом та використанням працюючими.

Постійно здійснює контроль за станом охорони праці на робочих місцях, визначає та аналізує виробничі небезпеки і їх можливі наслідки, негайно вживає заходів для їх усунення, а у випадку неможливості, терміново передає про них інформацію в службу охорони праці і головному спеціалісту для вжиття термінових заходів.

За виявленими небезпеками вживає конкретних заходів щодо запобігання аваріям, виробничим травмам і захворюванням на робочих місцях.

Розробляє інструкції для працюючих і подає їх на узгодження і затвердження у встановленому порядку.

Забезпечує виробничий підрозділ інструкціями, плакатами з охорони праці, знаками безпеки та іншими засобами.

Постійно стежить за функціонуванням СУОП на рівні виробничого підрозділу.

Розслідує нещасні випадки у виробничому підрозділі.

Робітник. Роботи виконує відповідно до завдання керівника і дотримується вимог безпеки, установлених інструкцією.

Перед початком роботи перевіряє справність машин, механізмів, устаткування, приладів, огорожі, запобіжних пристроїв, інструменту, наявність засобів пожежогасіння. При виявленні недоліків доповідає безпосередньому керівникові і за його вказівкою усуває їх.

До виконання роботи приступає у спецодезії та інших засобах захисту, у процесі роботи використовує безпечні засоби праці, на робочому місці додержується вимог інструкцій. Під час роботи додержується заданих режимів і технологій ведення виконуваних робіт, працює тільки зі справним інструментом, оснащенням, приладдям, устаткуванням, механізмами. Організовує та утримує робоче місце відповідно до вимог стандартів, норм, правил та інструкцій з охорони праці.

Про всі неполадки, несправності устаткування, машин, інструменту, приладдя, виявлені в процесі роботи, повідомляє свого безпосереднього керівника, вживає заходів для усунення будь-якої виробничої небезпеки.

Проходить в установленому порядку медичний огляд.

Надає долікарську допомогу потерпілим.

Має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його

життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, і навколишнього середовища.

Кожен працівник на підприємстві зобов'язаний дотримуватися виробничої дисципліни, правил, норм та інструкцій з охорони праці в рамках покладених на нього обов'язків і нести відповідальність відповідно до Закону України "Про охорону праці" та діючих на підприємстві нормативних документів.

Працівники, що порушують законодавство з охорони праці, правила, норми або інструкції з охорони праці, допустили невиконання заходів, передбачених колективним договором, посадових обов'язків, приписів органів Державного нагляду і відомчого контролю, а також наказів і розпоряджень власника підприємства, притягаються, залежно від характеру порушень та їх наслідків, до дисциплінарної або матеріальної відповідальності. Працівники, які порушили вимоги охорони праці і при цьому виникла виробнича небезпека або шкідливий фактор, а також особи, які своєчасно не повідомили відповідного керівника (організатора робіт) про небезпеку, що виникла з інших причин, повністю або частково позбавляються преміальних доплат за наслідками виробничої діяльності за звітний період (місяць, квартал, рік), коли були допущені ці порушення.

Допущені працівниками в процесі виробничої діяльності порушення, незалежно від їх наслідків, підлягають обліку, аналізу. До порушників застосовуються засоби обов'язкового впливу.

Нормативно-правові акти з охорони праці

Служба охорони праці будь-якого підприємства для виконання покладених на неї повноважень має бути

забезпечена такою мінімальною кількістю нормативно-правових актів:

- Закон України "Про охорону праці";
- Закон України "Про об'єкти підвищеної небезпеки";
- Типове положення про службу охорони праці;
- Положення про порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві;
- Типове положення про навчання з питань охорони праці;
- Положення про розробку інструкцій з охорони праці;
- Перелік робіт з підвищеною небезпекою;
- Перелік робіт, де є потреба в професійному доборі;
- Граничні норми піднімання та переміщення важких речей жінками;
- Граничні норми піднімання та переміщення важких речей неповнолітніми;
- Положення про медичний огляд працівників певних категорій;
- ГОСТ 12 4 026–76 "Цвета сигнальные и знаки безопасности";
- Перелік посад посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню і періодичну перевірку знань з охорони праці;
- Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві;
- Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту;
- Типове положення про комісію з питань охорони праці.

Залежно від виду економічної діяльності і виду виконуваних робіт необхідно користуватися відповідними галузевими та міжгалузевими нормативно-правовими актами з охорони праці згідно з Державним реєстром міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці.

Журнали служби охорони праці:

- реєстрації потерпілих від нещасних випадків;
- обліку професійних захворювань (отруєнь);
- обліку об'єктів підвищеної небезпеки;
- реєстрації аварій;
- реєстрації інструкцій з охорони праці на підприємстві;
- обліку видачі інструкцій з охорони праці на підприємстві;
- реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці;
- реєстрації протоколів лабораторних досліджень умов праці.

Документи служби охорони праці:

- інструкції з охорони праці (додаток 1);
- акти про нещасні випадки на виробництві за формою Н-1;
- акти розслідування нещасних випадків (аварій) за формою Н-5;
- акти розслідування професійних захворювань за формою П-4;
- матеріали розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій (перші примірники);
- приписи органів державного нагляду, накази та заходи щодо їх виконання;
- приписи спеціалістів служби охорони праці;

- план роботи служби охорони праці;
- протоколи перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб підприємства та інші.

Контроль за станом охорони праці і функціонування СУОП на підприємстві

На підприємстві здійснюється контроль за станом охорони праці, який є основним заходом у виявленні потенційних виробничих небезпек на робочих місцях, порушень працівниками чинних норм і правил, а посадовими особами – обов'язків з охорони праці. **Контроль має системний характер і складається з таких видів:**

- попереджувальний контроль;
- особистий контроль (самоконтроль) на робочому місці;
- тріступеневий метод контролю (оперативний контроль на рівні керівника робіт,
 - на рівні керівництва виробничого підрозділу, на рівні керівництва підприємства;
 - цільові перевірки;
 - комплексне обстеження;
 - контроль за додержанням працюючими вимог правил, норм та інструкцій з охорони праці;
 - громадський контроль.

Попереджувальний контроль здійснюється з метою забезпечення додержання вимог стандартів, будівельних норм і правил з охорони праці на стадіях проектування, будівництва, реконструкції, технологічного переустаткування об'єктів підприємства, впровадження нових для підприємства технологій, засобів колективного та індивідуального захисту працюючих.

Особистий контроль (самоконтроль) на робочому місці. Об'єкти самоконтролю і порядок його проведення для кожної професії працюючого на підприємстві або для виду робіт (у тому числі робіт з підвищеною небезпекою) повинні бути вказані в розроблених на підприємстві інструкціях з охорони праці.

Триступеневий контроль за охороною праці здійснюється за такою схемою:

- перший ступінь – проводиться керівником відповідного підрозділу (майстер, начальник дільниці, служби) та уповноваженим з охорони праці, обраним збором трудового колективу підрозділу, на початку робочої зміни, а при необхідності (роботи з підвищеною небезпекою) протягом робочої зміни. Результати перевірки заносяться в журнал першого ступеня контролю і доповідаються вищому керівництву;

- другий ступінь – проводиться комісією, яку очолює начальник цеху та уповноважений з охорони праці один раз на тиждень. До складу комісії входять керівники технічних служб цеху, інженер служби охорони праці підприємства. Результати перевірки записуються в журнал другого ступеня контролю і доповідаються вищому керівництву;

- третій ступінь – здійснюється не рідше одного разу на місяць керівництвом підприємства і служби охорони праці. До контролю залучаються голова профкому, керівники технічних служб та інші. Результати перевірки обговорюються на нараді, на якій заслуховуються керівники підрозділу, які мають недоліки та порушення з питань охорони праці. Проведення наради оформляється протоколом, де вказуються заходи щодо усунення виявлених недоліків і порушень, терміни їх виконання

та відповідальні особи. Протокол перевірки підписується всіма членами комісії та затверджується головою комісії.

Комплексне обстеження. Цільові перевірки. Графіки комплексних обстежень і цільових перевірок розробляються з урахуванням динаміки травматизму, профзахворювань, аварійності і загального стану охорони праці та профілактичної роботи у виробничих підрозділах. Вони проводяться не рідше одного разу на рік, а для виробничих об'єктів з підвищеною небезпекою та підрозділів, де є порушення правил та норм охорони праці, – не рідше двох разів на рік. Результати комплексного обстеження і цільової перевірки оформляються актом та наказом по підприємству.

Контроль за дотриманням працюючими вимог правил, норм та інструкцій з охорони праці здійснюється на всіх рівнях управління і проводиться кожний день, протягом робочої зміни, при проведенні треступеневого контролю, цільових і комплексних перевірок. Профілактичну роботу з порушниками в цілому по підприємству організовує служба охорони праці.

Громадський контроль здійснюється згідно із Законом України "Про охорону праці" профспілками підприємства та їх представниками з питань охорони праці.

Облік, аналіз та оцінка стану охорони праці і функціонування СУОП

Розробка та реалізація заходів для поліпшення умов праці та запобігання аварійності і травматизму в процесі функціонування СУОП здійснюється на основі обліку, аналізу та оцінки одержаної інформації про стан охорони праці на робочих місцях, стан будівель, споруд, шляхів та інших виробничих об'єктів.

Оцінка стану охорони праці і профілактичної роботи здійснюється за прийнятими на підприємстві показниками, які формуються аналогічно до показників статистичної звітності про охорону праці, установлених Єдиною державною системою обліку показників умов і безпеки праці (ДНАОП 0.00-8.05–94).

Інформація про стан охорони праці на підприємстві формується з таких джерел:

- актів про нещасні випадки (звітів про виробничий травматизм, аналіз причин і показників виробничого травматизму);
- актів про загальну та професійну захворюваність;
- паспортів санітарно-технічного стану, умов праці цехів і карт умов праці на робочих місцях;
- матеріалів атестації робочих місць;
- журналів перевірки стану умов та безпеки праці виробничого підрозділу;
- актів комплексних спеціальних обстежень (за необхідності);
- актів розслідування аварій, пожеж та інших пригод;
- приписів органів Державного нагляду;
- документів про планування роботи з охорони праці, навчання тощо;
- документів про технічний огляд машин, устаткування, пристроїв;
- пропозицій органів громадського контролю;
- даних про потенційні виробничі небезпеки;
- матеріалів нарад з охорони праці.

Обсяг вихідної інформації, необхідної для оцінки стану охорони праці та результатів профілактичної роботи, перелік посадових осіб, які здійснюють облік

цієї інформації, а також терміни і форма їх подання визначаються власником підприємства за поданням служби охорони праці.

Для більш глибоких досліджень та атестації робочих місць зі шкідливими умовами праці підприємство залучає на договірній основі спеціальні лабораторії, санітарні лабораторії підприємств і організацій району, області, лабораторії експертно-технічних центрів, атестовані органами Держстандарту, Держгірпромнагляду та Мінохорони здоров'я на право проведення відповідних досліджень.

Атестація інших робочих місць на відповідність нормативним актам про охорону праці проводиться експертними комісіями за участі головних спеціалістів і керівників виробничих підрозділів підприємства за методикою і у строки, що встановлюються законодавством.

Узагальнені дані атестації робочих місць у цілому по підприємству готуються службою охорони праці відповідно до встановлених на підприємстві термінів і порядку, розглядаються на всіх рівнях виробництва керівниками виробничих підрозділів, головними спеціалістами, власниками підприємства і є основою для розробки комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів з охорони праці.

Показники фактичного стану охорони праці, причини нещасних випадків, аварій, профзахворювань, виявлені на робочих місцях, потенційні небезпеки, наслідки профілактичної роботи та інша оперативна інформація широко висвітлюються всіма засобами інформування.

Узагальнена інформація про стан охорони праці і результати профілактичної роботи виробничими підрозділами і в цілому по підприємству, яка підготов-

РОЗДІЛ 1

лена службою охорони праці, є обов'язковою для розгляду та аналізу на всіх рівнях управління. Ця інформація розглядається:

- щонеділі – на "Днях охорони праці";
- щомісяця – на перевітках у керівників структурних підрозділів;
- щороку – на конференції трудового колективу підприємства.

Основними показниками для оцінки стану охорони праці, результатів профілактичної роботи в кожному виробничому підрозділі і в цілому по підприємству, а також для оцінки ефективності функціонування СУОП на всіх рівнях управління є:

- рівень виробничого травматизму (Кч, Кт);
- рівень захворюваності, який викликаний умовами праці;
- кількість працюючих у незадовільних умовах праці;
- кількість обладнання, яке не відповідає вимогам нормативно-правових актів з охорони праці;
- кількість технологічних процесів, які не відповідають вимогам нормативно-правових актів з охорони праці;
- забезпечення працюючих засобами індивідуального та колективного захисту;
- забезпечення санітарно-побутовими приміщеннями;
- рівень додержання працюючими вимог правил, норм та інструкцій з охорони праці;
- витрати на виплату пільг та компенсацій за незадовільні умови праці;
- витрати на соціальне страхування від нещасних випадків та профзахворювань.

Заохочення працівників за роботу з охорони праці

Підприємство здійснює заходи із заохочення працівників за діяльність, спрямовану на поліпшення стану охорони праці, визначеного вимогами нормативних актів.

До поліпшення стану охорони праці шляхом заохочення залучаються працівники всіх трудових колективів і категорій.

Форми морального і матеріального заохочення визначаються в колективному договорі і поєднуються із заходами виховного та економічного впливу на працівників.

Основою для оцінки і заохочення роботи колективів виробничих підрозділів, окремих працівників, керівників і спеціалістів за звітний період (місяць, квартал, рік) є стан охорони праці, досягнутий у результаті цілеспрямованої профілактичної роботи.

1.4.2. Завдання управління охороною праці на суднобудівному підприємстві

Основним завданням охорони праці є створення і постійне підтримання на виробництві здорових і безпечних умов праці. Цього можна досягти:

- організацією навчання працівників з питань охорони праці;
- створенням безпечних умов експлуатації виробничого обладнання, технічних засобів, будівель і споруд та виробничих процесів;
- нормалізацією санітарно-гігієнічних умов праці;
- забезпеченням засобами індивідуального захисту;

- дотриманням оптимальних режимів праці і відпочинку;
- організацією лікувально-профілактичного та санітарно-побутового обслуговування;
- професійним відбором за окремими спеціальностями.

Навчання з питань охорони праці

На підприємствах відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.004.36–05), з урахуванням специфіки виробництва та вимог державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці, розробляються і затверджуються наказами керівників відповідні положення підприємств про навчання з питань охорони праці, формуються плани-графіки проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці, з якими мають бути ознайомлені працівники.

Усі працівники підприємства мають проходити спеціальне навчання, інструктажі та перевірку знань з питань пожежної безпеки згідно з вимогами Типового положення про спеціальне навчання, інструктажі та перевірку знань з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України (НАПБ В.02.005–94).

Відповідальність за організацію і здійснення навчання та перевірку знань працівників з питань охорони праці згідно з вимогами НПАОП 0.00-4.36–05 покладається на роботодавця, у структурних підрозділах (цеху, дільниці, лабораторії, майстерні тощо) – на керівників цих підрозділів, а контроль – на службу охорони праці.

Особи, які не пройшли навчання й перевірку знань з питань охорони праці, до роботи не допускаються.

При допуску працівників до виконання важких робіт, робіт зі шкідливими або небезпечними умовами праці та робіт з підвищеною небезпекою потрібно керуватися ДНАОП 0.00-8.02-93 ("Перелік робіт з підвищеною небезпекою"), ДНАОП 0.03-8.06-94 ("Перелік робіт, де необхідний професійний відбір"), ДНАОП 0.03-8.07-94 ("Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких заборонено застосування праці неповнолітніх"), ДНАОП 0.03-8.08-93 ("Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких заборонено працю жінок").

Працівники, які виконують роботи з підвищеною небезпекою, а також роботи, де є потреба в професійному підборі, проходять попереднє спеціальне навчання й перевірку знань з питань охорони праці та пожежної безпеки, а також щорічну перевірку знань з питань охорони праці.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою, перелік яких подається в дод. 2, повинні проходити попереднє спеціальне навчання і один раз на рік – перевірку знань відповідних нормативних актів з охорони праці.

Усі працівники, які приймаються на постійну чи тимчасову роботу, при подальшій роботі повинні проходити на підприємстві навчання у формі інструктажів з питань охорони праці, надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також із правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих.

Розрізняють такі інструктажі з питань охорони праці: вступний; первинний на робочому місці; повторний; позаплановий; цільовий.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник виробництва, цеху, дільниці, майстер).

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці. Знання перевіряє особа, яка проводила інструктаж.

При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового інструктажів для працівника протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань.

При незадовільних результатах повторної перевірки знань питання щодо працевлаштування працівника вирішується згідно з чинним законодавством.

При незадовільних результатах перевірки знань після цільового інструктажу допуск до виконання робіт не надається. Повторна перевірка знань при цьому не дозволяється.

Працівники, які суміщають професії (у тому числі працівники комплексних бригад), проходять інструктажі як з основних професій, так і з професій за сумісництвом.

Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажу та про допуск до роботи особа, яка проводила інструктаж, вносить запис до журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці. При цьому обов'язкові підписи як того, кого інструктували, так і того, хто інструктував. Сторінки

журналу реєстрації інструктажів мають бути пронумеровані, журнали прошнуровані та скріплені печаткою.

У разі виконання робіт, що потребують оформлення наряду-допуску, цільовий інструктаж реєструється в цьому наряді-допуску, а запис у журналі реєстрації інструктажів є не обов'язковим.

Перелік професій та посад працівників, які звільняються від первинного, повторного та позапланового інструктажів, затверджується керівником підприємства за узгодженням з державним інспектором з нагляду за охороною праці. До цього переліку можуть бути зараховані працівники, участь у виробничому процесі яких не пов'язана з безпосереднім обслуговуванням обладнання, застосуванням приладів та інструментів, збереженням або переробкою сировини, матеріалів тощо.

Перевірка знань з питань охорони праці керівних інженерно-технічних працівників підприємства проводиться один раз на три роки і має за мету перевірку знань або правил, норм та інструкцій з охорони праці.

Контроль за своєчасністю, повнотою та якістю навчання працюючих у підрозділах підприємства здійснюється службою охорони праці.

Безпека виробничого обладнання

Робота з безпеки виробничого обладнання проводиться як на стадії його розробки та виготовлення, так і в процесі експлуатації шляхом виявлення відхилень від вимог до конструкції, обладнання в цілому або до окремих елементів та приведення їх відповідно до вимог нормативних документів.

Вимоги до конструкцій виробничого обладнання встановлюються групою загальних державних і відомчих стандартів, правил та інструкцій (ГОСТ 12.2.003–91, ГОСТ 12.2.049–80, ГОСТ 12.2.029–86, "Санітарні пра-

вила по організації технологічних процесів і гігієнічні вимоги до виробничого обладнання" і т. д.) та спеціальних (ГОСТ 12.2.007.1.-75, ГОСТ 12.2.008-75, ГОСТ 12.2.009-80, ГОСТ 12.2.013-91, ГОСТ 12.2.017-93).

Обладнання, яке експлуатується, повинно мати паспорти з гігієнічними характеристиками (шум, вібрація, шкідливі речовини, освітленість, загазованість) та відповідати санітарним нормам і стандартам. Гігієнічні характеристики повинні періодично перевірятися шляхом проведення випробувань і замірів.

Створення оптимальних режимів праці і відпочинку

Нормативні режими праці і відпочинку (тривалість робочого часу і часу відпочинку протягом робочого дня, тривалість відпочинку між змінами, відпустки) регламентуються Конституцією України, Кодексом законів про працю України, окремими спеціальними постановами і нормативними актами, Законом про відпустки.

Час початку і закінчення роботи (зміни), перерви для відпочинку і приймання їжі передбачається правилами внутрішнього трудового розпорядку і графіками змінності суднобудівного підприємства згідно із чинним законодавством.

Тривалість відпусток, умови і порядок їх надання встановлюються нормативно-правовими актами України. Оптимальні режими праці та відпочинку забезпечуються з урахуванням специфіки праці та залежно від можливої дії небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

Організація лікувально-профілактичного обслуговування

Лікувально-профілактичне обслуговування працівників полягає в обстеженні та виявленні працівників,

яким необхідне лікувально-профілактичне обслуговування; в організації, обладнанні місць і створенні умов для комплексного лікувально-профілактичного обслуговування; забезпеченні в шкідливих умовах праці лікувально-профілактичним харчуванням, молоком та іншими продуктами відповідно до існуючих норм; у постійному спостереженні за станом здоров'я людей, які працюють у шкідливих умовах. Забороняється допуск осіб віком до 18 років та жінок до робіт, передбачених переліками важких робіт і робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці. Згідно з ДНАОП 0.03-4.02-94 "Положенням про медичні обстеження робітників окремих категорій" встановлюється єдиний порядок організації та проведення попереднього і періодичного медичного огляду працівників, які зайняті на важких роботах та роботах зі шкідливими умовами праці, а також обов'язкового медогляду осіб у віці до 21 року.

Санітарно-побутове обслуговування працюючих

Санітарно-побутове обслуговування працівників охоплює визначення потреби і розміщення санітарно-побутових приміщень, організацію гарячого харчування, відповідно до існуючих норм на стадії проектування виробничих приміщень, будівель; будівництво, обладнання санітарно-побутових приміщень та утримання їх у належному технічному і санітарному стані. Адміністрація підприємства щорічно проводить паспортизацію та визначає ступінь забезпеченості працівників санітарно-побутовими приміщеннями. За результатами паспортизації розробляються заходи з доведення цих приміщень до вимог БНіП.

Професійний відбір працюючих

Проведення професійного відбору працівників для багатьох професій на суднобудівних підприємствах має значення для профілактики захворювань на виробництві. Професійний відбір має мету дати оцінку професійної придатності за наступними вимогами: віком, статтю, професійною підготовкою, функціональними особливостями організму, психофізіологічними показниками.

Професійний відбір проводиться згідно з вимогами Державних нормативних актів з охорони праці для окремих категорій працюючих.

Роботи з підвищеною безпекою

Роботи, для виконання яких встановлюються особливі вимоги безпеки, визначаються згідно з ДНАОП 0.00-8.02-93 "Перелік робіт з підвищеною небезпекою", НАОП 1.4.74-4.04-91 "Роботи підвищеної небезпеки. Порядок оформлення наряду-допуску і вимоги до персоналу, який допускається до виконання цих робіт" та наказом по підприємству.

Перелік робіт підвищеної небезпеки для суднобудівного підприємства подається у додатку. Ці роботи виконуються тільки після оформлення наряду-допуску за встановленою формою і у встановленому порядку. Видавати наряд-допуск має право керівник робіт (майстер, старший майстер), який затверджує його у керівника підрозділу та реєструє в журналі обліку і видачі. Наряд видається на робочу зміну або на весь обсяг робіт тривалістю не більше п'яти робочих днів, за умови, що робота виконується незмінним складом виконавців. Після закінчення робіт наряд закривається і повертається керівнику робіт, який робить відмітку в журналі і здає

його для зберігання керівнику підрозділу. Всі виконані наряди-допуски протягом календарного року зберігаються у керівника підрозділу, а потім здаються в службу охорони праці.

Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій

Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємстві організовує роботодавець відповідно до "Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві" (НПАОП 0.00-6.02-04).

Розслідуванню підлягають всі нещасні випадки, професійні захворювання та аварії, що призвели до втрати працівником працездатності на один день чи більше або до необхідності переведення потерпілого на іншу (легшу) роботу терміном не менш як один робочий день, а також смерті на підприємстві.

Перелік випадків, які пов'язані з виробництвом, порядок створення та робота комісії з розслідування нещасних випадків, спеціального розслідування, розслідування хронічних професійних захворювань та аварій, оформлення актів Н-1, Н-5, НПВ детально викладено в НПАОП 0.00-6.02-04.

Нещасні випадки невикробничого характеру підлягають розслідуванню відповідно до "Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невикробничого характеру", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 р. № 270.

За результатами розслідування нещасного випадку невикробничого характеру складається акт за формою НТ.

1.5. **Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці**

Закон України "Про охорону праці" передбачає, що за порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність полягає в тому, що на винного працівника накладається дисциплінарне стягнення. У ст. 147 КЗпПУ встановлено два види дисциплінарного стягнення: догана та звільнення з роботи. Законами, уставами та положеннями про дисципліну, які діють у деяких галузях (транспорт, гірничодобувна промисловість тощо), можуть бути передбачені для окремих категорій працівників інші дисциплінарні стягнення.

Право накладати дисциплінарні стягнення на працівників має орган, який має право прийняття на роботу цього працівника, а також органи, вищі за нього. Дисциплінарне стягнення може бути накладене за ініціативою органів, що здійснюють державний та громадський контроль за охороною праці.

Профспілковий орган, що підписав колективний договір, має право вимагати від власника чи уповноваженого ним органу розірвання трудового договору (контракту) з керівником або усунення його з посади, якщо він порушує законодавство про працю.

Фахівці служби охорони праці на підприємстві мають право вимагати від посадових осіб усунення від роботи працівників, що не пройшли медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань з охорони праці, що не мають допуску до відповідних робіт або що порушують нормативні акти про охорону праці.

Дисциплінарне стягнення застосовується безпосередньо за виявленням провини, але не пізніше одного місяця від дня його виявлення, не враховуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебуванням його у відпустці. Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців від дня здійснення провини. Перед тим як накласти дисциплінарне стягнення, роботодавець зобов'язаний вимагати від працівника, що провинився, письмового пояснення. У випадку коли працівник не подав пояснення в установленій термін, дисциплінарне стягнення може бути накладене на основі матеріалів, що є у роботодавця.

За кожне порушення може бути застосоване лише одне дисциплінарне стягнення. При виборі дисциплінарного стягнення враховується ступінь тяжкості провини та заподіяна шкода, обставини, за яких здійснена провинна, минула робота працівника. Стягнення оголошується в наказі та повідомляється працівнику під підпис.

Адміністративна відповідальність настає за будь-які посягання на загальні умови праці. Відповідно до ст. 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення порушення вимог законів та нормативно-правових актів з охорони праці тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді накладання

штрафу на працівників та, зокрема, посадових осіб підприємств, установ, організацій, а також громадян-власників підприємств чи уповноважених ними осіб.

Адміністративній відповідальності підлягають особи, що досягли на час здійснення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Право притягати до адміністративної відповідальності працівників, винних у порушенні законів та нормативно-правових актів з охорони праці, мають органи державного нагляду за охороною праці.

Максимальний розмір штрафу за порушення законодавства про охорону праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці може сягати п'яти відсотків місячного фонду заробітної плати юридичної чи фізичної особи, яка використовує найману працю.

Несплата штрафу тягне за собою нарахування на суму штрафу пені у розмірі двох відсотків за кожний день прострочення. Рішення про стягнення штрафу може бути оскаржено в місячний строк у судовому порядку.

Матеріальна відповідальність робітників і службовців регламентується КЗпПУ та іншими нормативними актами, які стосуються цієї відповідальності у трудових відносинах.

Загальними підставами накладення матеріальної відповідальності на працівника є:

- наявність прямої дійсної шкоди;
- провина працівника (у формі наміру чи необережності);
- протиправні дії або бездіяльність працівника;
- наявність причинного зв'язку між винуватим та

протиправними діями (бездіяльністю) працівника та заподіяною шкодою.

На працівника може бути накладена відповідальність лише за наявності всіх перелічених умов; відсутність хоча б однієї з них виключає матеріальну відповідальність працівника.

Притягнення працівника до кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної відповідальності за дії, якими нанесена шкода, не звільнює його від матеріальної відповідальності.

За наявності в діях працівника, яким порушені правила охорони праці, ознак кримінального злочину, на нього може бути покладена повна матеріальна відповідальність, а при відсутності таких ознак на нього покладається відповідальність у межах його середнього місячного заробітку.

Неповнолітні особи є повноправною стороною трудової угоди і повинні нести майнову відповідальність за шкоду, що заподіяна з їх вини, на рівні з усіма робітниками та службовцями, без притягнення до процесу відшкодування шкоди їх батьків (опікунів) чи осіб, що їх заміняють.

Ст. 130 КЗпПУ встановлює, що особа, яка заподіяла шкоду підприємству під час виконання трудових обов'язків, може добровільно відшкодувати шкоду шляхом передачі рівноцінного майна або полагодження пошкодженого майна при згоді на це власника.

Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони праці передбачена ст.ст. 271–275 Кримінального кодексу України, що об'єднані в розділ X "Злочини проти безпеки виробництва".

Кримінальна відповідальність настає не за будь-яке порушення, а за порушення вимог законів та інших нор-

мативно-правових актів про охорону праці, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого чи спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.

Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів, передбачених зазначеними вище статтями Кримінального кодексу України, карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до дванадцяти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

1.6. Сутність та напрямки міжнародного співробітництва в галузі охорони праці. Міжнародна організація праці

Велику роль у гарантуванні безпеки праці відіграє міжнародне співробітництво в галузі охорони праці.

Міжнародне співробітництво з охорони праці набуває особливого значення. Воно полягає у вивченні, узагальненні та впровадженні світового досвіду з організації охорони праці, поліпшення умов і безпеки праці; у виконанні міжнародних договорів та угод з охорони праці; проведенні й участі в наукових та науково-практичних конференціях і семінарах з охорони праці. Важливими міжнародними актами з питань охорони праці

є міжнародні договори і міжнародні угоди, до яких приєдналася Україна в установленому порядку. Главами урядів країн Співдружності Незалежних держав (СНД) 9 грудня 1994 р. було прийнято Угоду про співробітництво в галузі охорони праці. Угода передбачає узгодженість дій при встановленні вимог охорони праці до машинобудівної продукції, технологій, матеріалів та речовин при створенні засобів захисту працівників; розробку й реалізацію міждержавних програм і технічних проєктів; створення єдиної системи показників та звітності в галузі охорони праці. Значне місце серед міжнародних договорів, якими регулюються трудові відносини, займають конвенції Міжнародної організації праці (МОП). Остання була створена у 1939 р. як автономна інституція при Лізі Націй, а з 1946 р. – як перша спеціалізована установа ООН. Головною метою МОП, згідно з її Статутом, є сприяння встановленню миру на основі соціальної справедливості, поліпшення умов праці і життя працівників усіх країн.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці полягає у використанні світового досвіду організації праці щодо поліпшення умов та підвищення безпеки праці. Воно здійснюється на двосторонній та багатосторонній основах. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці охоплює наступні основні напрямки:

- вивчення, узагальнення та впровадження світового досвіду з організації охорони праці, покращення умов та техніки безпеки;

- участь у міжнародних інституціях із соціально-трудо-вих питань та у роботі їх органів;

- одержання консультацій зарубіжних експертів та технічної допомоги у питаннях вдосконалення законодавчої та нормативної бази охорони праці;

- проведення та участь у міжнародних наукових чи науково-практичних конференціях та семінарах;

- підготовка кадрів з охорони праці за кордоном.

Основним координуючим органом у галузі охорони праці є (МОП). Міжнародна організація праці – це міжурядова організація, головною метою якої є сприяння встановленню миру на основі соціальної справедливості та поліпшення умов праці і життя працівників усіх країн. Цю організацію було створено в 1919 р. урядами різних країн для підтримки міжнародного співробітництва у справі забезпечення миру в усьому світі й зменшення соціальної несправедливості за рахунок поліпшення умов праці. Вона розвивалася спочатку як автономна інституція при Лізі Націй. З 1946 р. МОП є спеціалізованою організацією ООН. Україна стала членом МОП ще в 1954 р. На сьогодні членами МОП є 185 країн. Особливістю цієї міжнародної інституції є її тристороння структура, яка передбачає участь в її діяльності представників урядів, організацій найманих працівників та організацій роботодавців усіх країн світу.

Структурно МОП складається з Міжнародної Конференції праці, Адміністративної Ради та Міжнародного Бюро праці. Міжнародна Конференція праці є вищим органом МОП (називається також Всесвітнім Парламентом праці), проводиться щороку у червні за участі представників всіх країн-членів організації. Міжнародне Бюро праці – це постійний секретаріат організації, який розробляє Кодекси практичних заходів, здійснює моніторинг фінансових справ, розробляє порядок денний наступних Міжнародних Конференцій праці. Адміністративна Рада нараховує 28 урядових представників, 14 представників роботодавців та 14 представників робітників. Адміністративна Рада

здійснює контроль за діяльністю Міжнародного Бюро праці та зв'язок між ним і Міжнародною Конференцією праці.

До основних напрямів діяльності МОП належать: участь у міжнародно-правовому регулюванні праці шляхом розроблення та ухвалення нормативних актів (конвенцій і рекомендацій) з питань умов та безпеки праці і життя працівників; розроблення та здійснення міжнародних цільових програм, спрямованих на вирішення важливих соціально-трудових проблем (зайнятість, умови праці та ін.); надання допомоги державам-членам МОП у вдосконаленні національного трудового законодавства, професійно-технічної підготовки працівників, поліпшенні умов праці тощо шляхом здійснення міжнародних програм технічного співробітництва, проведення дослідницьких робіт та видавничої діяльності. МОП приймає різні конвенції і розробляє рекомендації, а також встановлює міжнародні стандарти у сфері праці, зайнятості, професійної підготовки, умов праці, соціального забезпечення, безпеки праці й здоров'я. Безпосередньо впливають на розв'язання цих проблем широкомасштабні програми досліджень, які здійснює МОП, а також міжнародне технічне співробітництво. З часу свого заснування МОП ухвалила 189 конвенцій, 74 з яких пов'язані з умовами праці. Вагома частина цих конвенцій стосується питань охорони праці.

Особливе місце серед конвенцій МОП займає Конвенція № 155 "Про безпеку і гігієну праці та виробничу санітарію", яка закладає міжнародно-правову основу національної політики щодо створення всебічної і послідовної системи профілактики нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань. У МОП діє

система контролю за застосуванням в країнах-членах Організації конвенцій і рекомендацій. Кожна держава зобов'язана подавати доповіді про застосування на своїй території ратифікованих нею конвенцій, а також інформації про стан законодавства і практики з питань, що порушуються в окремих, не ратифікованих нею конвенціях.

Технічне сприяння МОП у сфері охорони праці носить різні форми. Деякі проекти допомогли країнам-членам при розробці нових законодавств з охорони праці і при зміцненні інспекційних служб. В інших країнах здійснювалася підтримка при створенні інститутів з виробничої безпеки та гігієни праці для сприяння науковим дослідженням і розробці навчальних програм. Основними формами діяльності МОП є розробка стандартів, дослідження, збір та розповсюдження інформації, технічне сприяння. При активному співробітництві з країнами-членами ці заходи роблять більш успішною боротьбу за досягнення соціальної справедливості та миру у всьому світі. Міжнародна організація праці нагороджена Нобелівською премією миру у 1969 р.

Співробітництво України з міжнародними організаціями в галузі охорони праці. У галузі охорони праці Україна налагодила співробітництво з міжнародними організаціями. Важливими нормативними актами з питань охорони праці є міжнародні договори та угоди, до яких приєдналася Україна у встановленому порядку. Ст. 3 Закону України "Про охорону праці" передбачається, якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про охорону праці, застосовуються норми міжнародного договору. Переважна

більшість міжнародних договорів та угод, в яких бере участь Україна і які більшою або меншою мірою стосуються охорони праці, можна об'єднати в чотири групи: 1) конвенції, рекомендації та інші документи МОП; 2) Директиви Європейського Союзу; 3) договори та угоди, підписані в рамках Співдружності незалежних держав; 4) двосторонні договори та угоди. Крім зазначених вище організацій у справу охорони праці вносять свій внесок також Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародна організація зі стандартизації (ІСО), Міжнародна організація авіації (ІКАО) та ряд інших.

Співробітництво України з МОП. Плідне співробітництво налагоджено між Україною та Міжнародною організацією праці. Зі 189 конвенцій, що прийняті на цей час МОП, Україна ратифікувала 50, серед яких найважливіші нормативні акти, що стосуються основоположних прав людини. Протягом усього часу МОП надавала і продовжує надавати допомогу уряду в експертній оцінці законопроектів, ознайомленні урядовців, представників профспілок і роботодавців з міжнародними стандартами статистики праці та її національною систематизацією.

Міжнародні стандарти SA 8000 "Соціальна відповідальність" та ISO 26000 "Настанова по соціальній відповідальності". Стандарт SA 8000 був опублікований у 1997 р. та доповнений у 2001 р. Мета стандарту – сприяти постійному поліпшенню умов наймання і здійснення трудової діяльності, виконання етичних норм цивілізованого суспільства.

Стандарт SA 8000 був створений для того, щоб компанії могли підтвердити використання соціально-відпо-

відальних підходів у своїй діяльності. Система менеджменту, заснована на вимогах SA 8000, має загальні вимоги з ISO 9001. Так, наприклад, визначена управлінням політика компанії у сфері соціальної відповідальності, аналіз і перевірки з боку керівництва, планування, оцінка і вибір постачальників, прийняття коригувальних дій.

У світі вже давно прийнято, що підприємства, на яких приділяється значна увага персоналу, створенню необхідних і комфортних умов для роботи, є надійними партнерами у взаємовідносинах.

Використання етичних підходів до суспільства в цілому і до своїх співробітників, зокрема створення сприятливої атмосфери в колективі, є критерієм високого рівня менеджменту. І навпаки, співробітництво з компаніями, які не виконують ці вимоги, вважається неетичним і пов'язаним з додатковими ризиками.

Стандарт SA 8000 спрямований на забезпечення привабливості умов наймання для співробітників, поліпшення умов їхньої праці і життєвого рівня. Компанії, в яких менеджмент здійснюється відповідно до вимог стандарту SA 8000, мають конкурентну перевагу, яка полягає у високій мотивації персоналу, що у свою чергу дозволяє ефективніше застосовувати сучасні системи менеджменту для досягнення намічених цілей, забезпечуючи при цьому постійну рентабельність. А наявність на підприємстві інших стандартів, таких, як ISO 9000, ISO 14000, OHSAS 18001 і т. д., доповнює стандарт SA 8000, забезпечуючи основу для інтеграції в рамках загальної системи менеджменту, що веде до скорочення ризиків і підвищення прибутковості компанії.

Стандарт ISO 26000 – це добровільна настанова із соціальної відповідальності, яка не є документом, що

передбачає сертифікацію, як, наприклад, ISO 9001 та ISO 14001. Згідно з ISO 26000 компанія включає у себе такі компоненти, як захист прав людини, навколишнього природного середовища, безпеку праці, права споживачів та розвиток місцевих общин, а також організаційне управління та етику бізнесу. Тобто у керівництві враховані всі принципи, які зазначені у Глобальній ініціативі ООН (документі, до якого приєдналося 6 тисяч компаній та організацій, серед яких 130 українських).

Цей міжнародний стандарт надає інструкції щодо основних принципів соціальної відповідальності, ключових тем і питань, що мають відношення до соціальної відповідальності, а також щодо шляхів впровадження соціально відповідальної поведінки до існуючих стратегій, систем, практик та процесів організації. Він наголошує на важливості результатів і діяльності у сфері соціальної відповідальності та її удосконалення. Цей міжнародний стандарт розроблено для всіх типів організацій у приватному, державному та неприбутковому секторах, для компаній великих і малих, діючих у розвинутих країнах або країнах, що розвиваються. Хоча не всі розділи цього міжнародного стандарту будуть однаково корисними для всіх типів організацій, всі основні аспекти є придатними для кожного типу організацій. Кожна організація самостійно визначає, що є придатним та важливим для неї шляхом власних оцінок та діалогу із зацікавленими сторонами.

Використання цього міжнародного стандарту підтримує кожну організацію у прагненні стати більш соціально відповідальною, брати до уваги інтереси її членів, відповідати чинному законодавству та поважати міжнародні норми поведінки.

Визнаючи, що організації знаходяться на різних щаблях розуміння та впровадження соціальної відповідальності, цей міжнародний стандарт запланований для використання тими, хто тільки розпочинає розглядати питання соціальної відповідальності, а також і тими, хто має досвід її впровадження. Широке впровадження на підприємствах, в організаціях та установах вимог міжнародного стандарту ISO 26000 сприятиме зростанню показників сталого розвитку України.

1.7. Проблеми фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії у галузі

У системі законодавства щодо гігієни праці ключове місце займає Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення". Положення, що мають пряме відношення до захисту здоров'я робітників та службовців, найбільш повно висвітлені в ст. 7 "Обов'язки підприємств, установ та організацій". Ця стаття передбачає розробку та здійснення адміністрацією підприємств санітарних та протиепідемічних заходів; здійснення в необхідних випадках лабораторного контролю за дотриманням вимог санітарних норм стосовно рівнів шкідливих факторів виробничого середовища; інформування органів та установ державної санепідеміологічної служби при надзвичайній події та ситуації, що становлять небезпеку для здоров'я населення; відшкодування в установленому порядку працівникам і громадянам збитків, яких завдано їх здоров'ю в результаті порушення санітарного законодавства.

Відповідно до зазначеного вище Закону забезпечення санітарного благополуччя досягається такими основними заходами:

- гігієнічною регламентацією та державною реєстрацією небезпечних факторів навколишнього та виробничого середовища;

- державною санітарно-гігієнічною експертизою проектів, технологічних регламентів, інвестиційних програм та діючих об'єктів і обумовлених ними небезпечних факторів на відповідність вимогам санітарних норм;

- включенням вимог безпеки для здоров'я та життя в державні стандарти та іншу нормативно-технічну документацію;

- ліцензуванням видів діяльності, пов'язаних з потенційною небезпекою для здоров'я людей;

- пред'явленням гігієнічно обґрунтованих вимог до проектування, будівництва, розробки, виготовлення та використання нових засобів виробництва і технологій; до житлових та виробничих приміщень, територій, діючих засобів виробництва та технологій;

- обов'язковими медичними оглядами певних категорій населення.

Складовою частиною законодавства в галузі гігієни праці є постанови та положення (норми), затверджені Міністерством охорони здоров'я України (наприклад, "Положення про медичний огляд працівників певних категорій", "Перелік важких робіт і робіт з шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх"), санітарні правила і норми (СанПіН) стосовно окремих факторів виробничого середовища, певних технологічних процесів і конкретних виробництв та інші нормативні документи.

Оцінка умов праці проводиться на підставі "Гігієнічної класифікації умов праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу". **Виходячи з принципів Гігієнічної класифікації, умови праці розподіляються на чотири класи:**

1-й клас – оптимальні умови праці – такі умови, за яких не лише зберігається здоров'я працюючих, а створюються передумови для підтримування високого рівня працездатності;

2-й клас – допустимі умови праці – характеризуються такими рівнями факторів виробничого середовища і трудового процесу, які не перевищують встановлених гігієнічних нормативів для робочих місць, а можливі зміни функціонального стану організму відновлюються за час регламентованого відпочинку або до початку наступної зміни та не чинять несприятливого впливу на стан здоров'я працюючих і їх потомство в найближчому та віддаленому періодах;

3-й клас – шкідливі умови праці – характеризуються наявністю шкідливих виробничих факторів, що перевищують гігієнічні нормативи і здатні чинити несприятливий вплив на організм працюючого та (або) його потомство.

Шкідливі умови праці за ступенем перевищення гігієнічних нормативів та вираженості змін в організмі працюючих поділяються на 4 ступені;

4-й клас – небезпечні (екстремальні) – умови праці, що характеризуються такими рівнями факторів виробничого середовища, вплив яких протягом робочої зміни (або ж її частини) створює високий ризик виникнення важких форм гострих професійних уражень, отруєнь, каліцтв, загрозу для життя.

Визначення загальної оцінки умов праці базується на диференційованому аналізі визначення умов праці для окремих факторів виробничого середовища і трудового процесу. До факторів виробничого середовища належать: показники мікроклімату; вміст шкідливих речовин у повітрі робочої зони; рівень шуму, вібрації, інфра- та ультразвуку, освітленості. Трудовий процес визначається показниками важкості та напруженості праці. Під терміном "важкість праці" розуміють ступінь залучення до роботи м'язів та фізіологічні витрати внаслідок фізичного навантаження. Напруженість праці відображає навантаження на центральну нервову систему і оцінюється за 16 показниками, що характеризують інтелектуальні, сенсорні, емоційні навантаження, монотонність та режими праці.

Адекватна оцінка конкретних умов та характеру праці сприятиме обґрунтованій розробці та впровадженню комплексу заходів і технічних засобів з профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань, зокрема за рахунок покращення параметрів виробничого середовища, зменшення важкості та напруженості трудового процесу.

Стан та аналіз професійних захворювань. Професійна захворюваність працівників є державною проблемою, оскільки пов'язана з несприятливими умовами праці і призводить до економічних, соціальних та матеріальних збитків суспільства. Перелік професійних захворювань, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 р. № 1662, – основний документ, яким слід керуватися при встановленні діагнозу професійного захворювання, зв'язку його з виконуваною роботою або професією, вирішенні питань експертизи працездатності, медичної і трудової реабілітації, а та-

кож при розгляді питань, пов'язаних з відшкодуванням власником підприємства, установи та організації або уповноваженим ним органом шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я, пов'язаного з виконанням ним трудових обов'язків.

До професійних захворювань належать такі захворювання, які виникли внаслідок професійної діяльності працюючого та зумовлені виключно або переважно впливом шкідливих речовин, певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою.

До гострих професійних захворювань (інтоксикацій) належать хвороби, які виникають раптово, після одноразового (протягом не більше однієї робочої зміни) впливу відносно високих концентрацій хімічних речовин, що знаходяться в повітрі робочої зони, або рівнів чи доз інших несприятливих факторів.

Перелік професійних захворювань розподілено на сім груп згідно з причинними факторами, вплив яких може викликати професійне захворювання:

- 1) захворювання, що виникають під впливом хімічних факторів;
- 2) захворювання, викликані впливом промислових аерозолів;
- 3) захворювання, викликані дією фізичних факторів;
- 4) захворювання, пов'язані з фізичним перевантаженням та перенапруженням певних органів і систем;
- 5) захворювання, викликані дією біологічних факторів;
- 6) алергічні захворювання;
- 7) злоякісні новоутворення (професійний рак).

Аналіз професійної захворюваності за нозологічними формами свідчить про перевагу професійних захворювань

органів дихання (58,1 %), хвороб опорно-рухового апарату (21,9 %) та вібраційної хвороби (8,6 %).

У цілому по Україні профпатологія реєструється у працівників близько 200 професій, що підлягали впливу до 80 виробничих шкідливих факторів. Серед хворих, в основному, чоловіки (у 2004 р. – 94,2 %). Найбільша кількість працівників, у яких було діагностовано професійну патологію, мала стаж роботи від 10 до 25 років та вік більше 40 років.

Унаслідок недостатньої ефективності заходів, спрямованих на покращення умов праці, рівні шкідливих факторів на робочих місцях постраждалих більш ніж у 90 % випадків перевищували допустимі, у тому числі до 30 % – понад 10 раз та 10 % – понад 100 раз. На підприємствах реєструються високі концентрації агресивного пилу, що містить кристалічний діоксид вуглецю, концентрації якого в повітрі робочої зони перевищують гранично допустимі концентрації (ГДК), у тому числі у 80 % випадків – від 10 до 100 раз і більше (до 15 %).

Більше 90 % постраждалих працювали в умовах підвищених рівнів фізичного навантаження, у тому числі 20 % – з перевищенням нормативів в 3–5–10 і більше разів.

Шкідливі фактори, що формують хронічну профпатологію, у 67,3 % випадків пов'язані з недосконалістю технологій та конструктивними недоліками машин і механізмів, у 2,8 % – з відсутністю, недосконалістю та несправністю сантехустановок, у 25,5 % – з відсутністю або незастосуванням засобів індивідуального захисту.

Характеристика умов праці в суднобудуванні. Суднобудування характеризується вельми різноманітними і складними виробничими процесами, а у ряді виробництв умови праці несприятливі:

метеорологічні умови на відкритих будівельних місцях (температура, швидкість і вологість повітря) постійно змінюються;

на стапельних ділянках необхідно працювати на значній висоті з використанням риштувань, а також різних вантажопідіймальних засобів;

доводиться працювати в тісних, жарких або холодних відсіках і приміщеннях суден, що будуються, при незручному положенні тіла (робочій позі);

повітряне середовище забруднене промисловим пилом, газами від зварювання і газового різання, а також парами фарб, розчинників, клеїв та інших синтетичних матеріалів;

при роботі з пневматичним та іншим механізованим інструментом виникають значні шуми і вібрація;

широко застосовується електроенергія, стиснене повітря, горючі і вибухонебезпечні речовини;

використовуються струми високої частоти, радіоактивні та іонізуючі випромінювання, які пов'язані з особливими умовами охорони праці;

старі суднобудівні підприємства мають незадовільне планування, недостатність площ і захищеність території.

Усі шкідливі чинники виробничого середовища можна розділити таким чином:

- загальні для робітників-суднобудівників різних спеціальностей;
- типові для робітників тієї або іншої спеціальності;
- додаткові для робітників, що суміщають професії;
- випадкові, які впливають при одночасному виконанні різних операцій на загальному робочому місці.

Заходи та засоби зі створення оптимальних умов праці у виробничих приміщеннях. Вимоги

виробничої санітарії обов'язково враховують при проектуванні виробничих приміщень, процесів та технологічного обладнання. При цьому зазначається, що в процесі виробництва повинні бути відсутніми або мінімальними (нижче допустимих значень):

виділення у повітря приміщень, атмосферу та стічні води шкідливих або з неприємним запахом речовин, а також виділення теплоти і вологості в робочих приміщеннях;

шум, вібрація, ультразвук, електромагнітні хвилі радіочастот, статична електрика та іонізуючі випромінювання.

Створення оптимальних метеорологічних умов у виробничих приміщеннях є складною задачею, вирішити яку можна наступними заходами і засобами:

- удосконаленням технологічних процесів та устаткування;
- раціональним розміщенням технологічного устаткування;
- автоматизацією та дистанційним керуванням технологічними процесами;
- раціональною вентиляцією, опаленням та кондиціонуванням повітря;
- раціоналізацією режимів праці та відпочинку;
- застосуванням теплоізоляції устаткування та захисних екранів;
- використанням засобів індивідуального захисту.

Нормалізація параметрів мікроклімату здійснюється за допомогою комплексу заходів та засобів колективного захисту, які включають у себе будівельно-планувальні, організаційно-технологічні, санітарно-гігієнічні, технічні та інші. Для профілактики перегрівань та пе-

реохолоджень робітників використовуються засоби індивідуального захисту.

Розглянемо основні заходи та засоби, які використовуються на виробництві.

Удосконалення технологічних процесів та устаткування. Впровадження нових технологій та устаткування, які не пов'язані з необхідністю проведення робіт в умовах інтенсивного нагріву дасть можливість зменшити виділення тепла у виробничі приміщення. Наприклад, заміна гарячого способу обробки металу холодним, нагрів полум'ям – індуктивним, горнових печей – тунельними тощо.

Раціональне розміщення технологічного устаткування. Основні джерела теплоти бажано розміщувати безпосередньо під аераційним ліхтарем, біля зовнішніх стін будівлі й в один ряд на такій відстані один від одного, щоб теплові потоки від них не перехрещувалися на робочих місцях. Для охолодження гарячих виробів необхідно передбачити окремі приміщення. Найкращим рішенням є розміщення обладнання, що виділяє тепло в ізольованих приміщеннях або на відкритих майданчиках.

Автоматизація та дистанційне керування технологічними процесами. Цей захід дозволяє в багатьох випадках вивести людину з виробничих зон, де діють несприятливі чинники (наприклад, автоматизоване завантаження печей у металургії, керування розливом сталі тощо).

Раціональна вентиляція, опалення та кондиціонування повітря. Вони є найбільш поширеними способами нормалізації мікроклімату у виробничих приміщеннях. Так зване повітряне та водоповітряне душення

широко використовується для запобігання перегріванню робітників у гарячих цехах.

Забезпечити нормальні теплові умови в холодний період року в надтогабаритних та полегшених промислових будівлях дуже важко і економічно недоцільно. Найбільш раціональним варіантом у цьому випадку є застосування променистого нагрівання постійних робочих місць та окремих дільниць. Захист від протягів досягається шляхом щільного закривання вікон, дверей та інших отворів, а також влаштування повітряних і повітряно-теплових завіс на дверях і воротах.

Раціоналізація режимів праці та відпочинку досягається скороченням тривалості робочої зміни, введенням додаткових перерв, створенням умов для ефективного відпочинку в приміщеннях з нормальними метеорологічними умовами. Якщо організувати окреме приміщення важко, то в гарячих цехах створюють зони відпочинку – охолоджувальні альтанки, де засобами вентиляції забезпечують нормальні температурні умови.

Для робітників, що працюють на відкритому повітрі взимку, обладнують приміщення для зігрівання, в яких температуру підтримують дещо вищою за комфортну.

Застосування теплоізоляції устаткування та захисних екранів. Як теплоізоляційні матеріали широко використовуються: азбоцемент, мінеральна вата, склотканина, керамзит, пінопласт та ін.

На виробництві застосовують також захисні екрани для огороження джерел теплового випромінювання від робочих місць. За принципом дії теплозахисні екрани поділяються на такі:

– тепловідбивні (поліровані або покриті білою фарбою металеві листи, загартоване скло з плівковим покриттям, металізовані тканини, плівковий матеріал);

- теплопоглинальні (металеві листи та коробки з теплоізоляцією, загартоване силікатне органічне скло та ін.);

- тепловідвідні (водяні завіси та металеві листи або сітки, з яких стікає вода);

- комбіновані.

Використання засобів індивідуального захисту.

Важливе значення для профілактики перегрівання мають індивідуальні засоби захисту. Спецодяг повинен бути повітро- та вологопроникним (бавовняним, з льону, грубововняного сукна), мати зручний покрій. Для роботи в екстремальних умовах (наприклад, при пожежі) застосовують спеціальні костюми з металізованої тканини. Для захисту голови від теплового опромінення застосовують дюралеві, фіброві каски, повстяні капелюхи; очей – окуляри (темні або з прозорим шаром металу); обличчя – маски з відкидним прозорим екраном. Захист від дії зниженої температури досягається використанням теплового спецодягу, а під час опадів – плащів та гумових чобіт.

Загальні заходи і засоби попередження забруднення повітряного середовища на виробництві та захисту працюючих включають у себе:

- вилучення шкідливих речовин у технологічних процесах, заміну шкідливих речовин менш шкідливими і под. Наприклад, свинцеві білила замінені на цинкові, метиловий спирт – іншими спиртами, органічні розчинники для знежирювання – миючими розчинами на основі води;

- удосконалення технологічних процесів та устаткування (застосування замкнених технологічних циклів, неперервних технологічних процесів, мокрих способів переробки пиломатеріалів тощо;

- автоматизацію і дистанційне керування технологічними процесами та обладнанням, що виключає безпосередній контакт працюючих зі шкідливими речовинами;
- герметизацію виробничого устаткування, роботу технологічного устаткування під розрідженням, локалізацію шкідливих виділень за рахунок місцевої вентиляції, аспіраційних укрить;
- нормальне функціонування систем опалення, загальнообмінної вентиляції кондиціонування повітря, очистки викидів в атмосферу;
- попередні та періодичні медичні огляди робітників, які працюють у шкідливих умовах, профілактичне харчування, дотримання правил особистої гігієни;
- контроль за вмістом шкідливих речовин у повітрі робочої зони;
- використання засобів індивідуального захисту.

1.8. Методи аналізу виробничого травматизму

Причини і заходи попередження виробничого травматизму. Аналіз виробничого травматизму та профзахворюваності дозволяє виявити причини і визначити закономірності їх виникнення. На основі такої інформації розробляються заходи та засоби щодо профілактики виробничого травматизму і профзахворюваності. **Для аналізу виробничого травматизму застосовують такі основні методи: статистичний, топографічний, монографічний, економічний, метод анкетування, метод експертних оцінок.**

Статистичний метод базується на вивченні травматизму за документами: звітами, актами, журналами реєстрації. Це дозволяє групувати випадки травматизму за певними ознаками: за професіями потерпілих, за робочими місцями, цехами, стажем, віком, причинами травматизму, обладнанням, яке спричинило травму.

Для оцінки рівня травматизму розраховують показники його частоти та тяжкості відповідно:

$$П_{\text{ЧТ}} = A \times \frac{1000}{T},$$

$$П_{\text{ТТ}} = \frac{Д}{A},$$

де A – кількість випадків травматизму за звітний період;
 T – середньоспискова чисельність працівників;
 $Д$ – кількість днів непрацездатності.

Показник непрацездатності – це число людино-днів непрацездатності, що припадає на 1000 працівників:

$$П_{\text{НТ}} = 1000 \times Д / T.$$

Ці показники дозволяють вивчати динаміку травматизму на підприємстві, порівнювати його з іншими підприємствами.

Монографічний метод полягає в детальному обстеженні всього комплексу умов праці, технологічного процесу, обладнання робочого місця, прийомів праці, санітарно-гігієнічних умов, засобів колективного та індивідуального захисту. Іншими словами, цей метод полягає в аналізі небезпечних та шкідливих виробничих факторів, притаманних лише тій чи іншій (моно) дільниці виробництва, обладнанню, технологічному процесу. За цим методом поглиблено розглядають всі обставини

нещасного випадку, якщо необхідно, то виконують відповідні дослідження та випробування. Дослідженню підлягають: цех, дільниця, технологічний процес, основне та допоміжне обладнання, трудові прийоми, засоби індивідуального захисту, умови виробничого середовища, метеорологічні умови в приміщенні, освітленість, загазованість, запиленість, шум, вібрація, випромінювання, причини нещасних випадків, що сталися раніше на даному робочому місці. Таким чином, нещасний випадок вивчається комплексно.

Топографічний метод ґрунтується на тому, що на плані цеху (підприємства) відмічають місця, де сталися нещасні випадки. Це дозволяє наочно бачити місця з підвищеною небезпекою, які вимагають ретельного обстеження та профілактичних заходів. Повторення нещасних випадків у певних місцях свідчить про незадовільний стан охорони праці на даних об'єктах. На ці місця звертають особливу увагу, вивчають причини травматизму. Шляхом додаткового обстеження згаданих місць виявляють причини, які викликали нещасні випадки, формують поточні та перспективні заходи щодо запобігання нещасним випадкам для кожного окремого об'єкта.

Економічний метод полягає у вивченні та аналізі втрат, що спричинені виробничим травматизмом.

Метод анкетування. Розробляються анкети для робітників. На підставі анкетних даних (відповідей на запитання) розробляють профілактичні заходи щодо попередження нещасних випадків.

Метод експертних оцінок базується на експертних висновках (оцінках) умов праці, на виявленні відповідності технологічного обладнання, пристосувань, інструментів, технологічних процесів вимогам стандартів та

ергономічним вимогам, що ставляться до машин, механізмів, обладнання, інструментів, пультів керування.

Під дією шкідливих факторів на виробництві у робітників можуть виникати гострі професійні або хронічні отруєння і захворювання. Розслідування та облік професійних отруєнь і захворювань здійснюється згідно з діючим Положенням. Розслідуванню підлягають всі вперше виявлені хронічні та гострі професійні отруєння і захворювання.

Вплив виробничих факторів не обмежується лише їх роллю як причини професійних захворювань. Давно було помічено, що особи, які працюють з токсичними речовинами, частіше хворіють на загальні захворювання (грип, розлад органів травлення, запалення легень тощо), що ці хвороби проходять у них важче, а процес одужання йде повільніше. Тому, крім показників частоти та тяжкості профзахворюваності (визначаються аналогічно $\Pi_{\text{чт}}$ та $\Pi_{\text{тт}}$), важливо також визначити показники рівня загальної захворюваності. З цією метою розраховують відповідно показник частоти випадків захворювань та показник днів непрацездатності які припадають на 100 працюючих:

$$\Pi_{\text{ч.з}} = Z \times \frac{100}{T},$$

$$\Pi_{\text{дн}} = D \times \frac{100}{T},$$

де Z – кількість випадків захворювань за звітний період;

D – кількість днів непрацездатності за цей же період;

T – загальна кількість працюючих.

На основі отриманих показників визначають динаміку виробничого травматизму, професійної та загальної

захворюваності за відповідний період, яка дозволяє оцінити стан охорони праці на підприємстві, правильність обраних напрямків щодо забезпечення здорових та безпечних умов праці.

Власник підприємства зобов'язаний інформувати працівників про стан охорони праці, причини нещасних випадків, професійних захворювань та про заходи, яких вжито для їх усунення та для забезпечення умов праці згідно нормативними вимогами.

Успішна профілактика виробничого травматизму та професійної захворюваності можлива лише за умови ретельного вивчення причин їх виникнення. *Для полегшення цього завдання прийнято поділяти причини виробничого травматизму і професійної захворюваності на наступні основні групи: організаційні, технічні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні.*

Організаційні причини: відсутність або неякісне проведення навчання з питань охорони праці; відсутність контролю; порушення вимог інструкцій, правил, норм, стандартів; невиконання заходів щодо охорони праці; порушення технологічних регламентів, правил експлуатації устаткування, транспортних засобів, інструменту; порушення норм і правил планово-попереджувального ремонту устаткування; недостатній технічний нагляд за небезпечними роботами; використання устаткування, механізмів та інструменту не за призначенням.

Технічні причини: несправність виробничого устаткування, механізмів, інструменту; недосконалість технологічних процесів; конструктивні недоліки устаткування, недосконалість або відсутність захисних загороджень, запобіжних пристроїв, засобів сигналізації та блокування.

Санітарно-гігієнічні причини: підвищений (вище ГДК) вміст у повітрі робочих зон шкідливих речовин; недостатнє чи нераціональне освітлення; підвищені рівні шуму, вібрації; незадовільні мікрокліматичні умови; наявність різноманітних випромінювань вище від допустимих значень; порушення правил і особистої гігієни.

Психофізіологічні причини: помилкові дії внаслідок втоми працівника через надмірну важкість і напруженість роботи; монотонність праці; хворобливий стан працівника; необережність; невідповідність психофізіологічних чи антропометричних даних працівника використовуваній техніці чи виконуваній роботі.

Основні заходи щодо попередження та усунення причин виробничого травматизму і професійної захворюваності поділяються на технічні та організаційні.

До технічних заходів належать заходи з виробничої санітарії та техніки безпеки.

Заходи з виробничої санітарії передбачають організаційні, гігієнічні та санітарно-технічні заходи і засоби, що запобігають дії на працюючих шкідливих виробничих факторів. Це створення комфортного мікроклімату шляхом влаштування відповідних систем опалення, вентиляції, кондиціонування повітря; теплоізоляція конструкцій будівлі та технологічного устаткування; заміна шкідливих речовин та матеріалів нешкідливими; герметизація шкідливих процесів; зниження рівнів шуму та вібрації; установлення раціонального освітлення; забезпечення необхідного режиму праці та відпочинку, санітарного та побутового обслуговування.

Заходи з техніки безпеки передбачають систему організаційних та технічних заходів і засобів, що запобігають дії на працюючих небезпечних виробничих факторів. До них належать: розроблення та впровадження безпечного устаткування; механізація та автоматизація технологічних процесів; використання запобіжних пристосувань, автоматичних блокуючих засобів; правильне та зручне розташування органів керування устаткуванням; розроблення та впровадження систем автоматичного регулювання, контролю та керування технологічними процесами, принципово нових нешкідливих та безпечних технологічних процесів.

До організаційних заходів належать: *правильна організація роботи, навчання, контролю та нагляду з охорони праці; дотримання трудового законодавства, міжгалузевих та галузевих нормативних актів про охорону праці; впровадження безпечних методів та наукової організації праці; проведення оглядів, лекційної та наочної агітації і пропаганди з питань охорони праці; організація планово-попереджувального ремонту устаткування, технічних оглядів та випробувань транспортних і вантажопідіймальних засобів, посудин, що працюють під тиском.*

1.9. **Актуальність питань пожежної безпеки у галузі**

Актуальність питань пожежної безпеки у галузі; статистика пожеж, втрати від пожеж. Фактори пожежної небезпеки галузевих об'єктів, їх особливості та пожежонебезпечні властивості. Причини пожеж на галузевих об'єктах – реальні та

вірогідні. Категорії вибухопожежонебезпечних галузевих об'єктів, розрахункове визначення категорій згідно з ОНТП 24–86. Класи приміщень і зон галузевих об'єктів за Правилами улаштування електроустановок (ПУЕ). Заходи та засоби попередження пожежі, обґрунтування й вибір доцільних заходів і засобів попередження пожежі на галузевих об'єктах. Система організаційно-режимних заходів з пожежної безпеки у галузі. Державний нагляд і відомчий контроль з питань пожежної безпеки на галузевих об'єктах. Дії працівників галузевих об'єктів на випадок виникнення пожежі.

Правовою основою діяльності в галузі пожежної безпеки є Конституція, Закон України "Про пожежну безпеку" та інші закони України, постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, декрети, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, рішення органів державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування, прийняті в межах їх компетенції. Забезпечуючи пожежну безпеку, слід також керуватися Правилами пожежної безпеки в Україні, стандартами, будівельними нормами, ПУЕ, нормами технологічного проектування та іншими нормативними актами, виходячи зі сфери їх дії, які регламентують вимоги пожежної безпеки.

Основним нормативним документом, що регламентує вимоги щодо пожежної безпеки, є Закон України "Про пожежну безпеку", прийнятий 17 грудня 1993 р. Цей Закон визначає загальні правові, економічні та соціальні основи забезпечення пожежної безпеки на території України, регулює відносини державних органів, юридичних і фізичних осіб у цій галузі незалежно від виду їх діяльності та форм власності.

Для успішного проведення протипожежної профілактики на підприємствах важливо знати основні причини пожеж. На основі статистичних даних можна зробити висновок, що основними причинами пожеж на виробництві є:

- необережне поводження з вогнем;
- незадовільний стан електротехнічних пристроїв та порушення правил їх монтажу та експлуатації;
- порушення режимів технологічних процесів;
- несправність опалювальних приладів та порушення правил їх експлуатації;
- невиконання вимог нормативних документів з питань пожежної безпеки.

Визначення категорії приміщення проводиться з урахуванням показників пожежовибухонебезпечності речовин та матеріалів, що там знаходяться (використовуються), та їх кількості. Відповідно до ОНТП 24–86 приміщення за вибухопожежною та пожежною небезпекою поділяються на п'ять категорій: А, Б, В, Г, Д.

Категорія А. Горючі гази, легкозаймісті рідини з температурою спалаху не більше 28 °С в такій кількості, що можуть утворюватися вибухонебезпечні парогазоповітряні суміші, при спалахуванні яких розвивається розрахунковий надлишковий тиск вибуху в приміщенні, що перевищує 5 кПа. Речовини та матеріали, здатні вибухати і горіти при взаємодії з водою, киснем повітря або одне з одним у такій кількості, що розрахунковий надлишковий тиск вибуху в приміщенні перевищує 5 кПа.

Категорія Б. Горючий пил або волокна, легкозаймісті рідини з температурою спалаху більше 28 °С та горючі рідини в такій кількості, що можуть утворюватися вибухонебезпечні пилоповітряні або аероповітряні

суміші, при спалахуванні яких розвивається розрахунковий надлишковий тиск вибуху в приміщенні, що перевищує 5 кПа.

Категорія В. Горючі та важкогорючі рідини, тверді горючі та важкогорючі речовини і матеріали, речовини та матеріали, здатні при взаємодії з водою, киснем повітря або одне з одним лише горіти за умови, що приміщення, в яких вони знаходяться або використовуються, належать до категорій А та Б.

Категорія Г. Негорючі речовини та матеріали в гарячому, розжареному або розплавленому стані, процес обробки яких супроводжується виділенням промислового тепла, іскор, полум'я; горючі гази, рідини, тверді речовини, які спалюються або утилізуються як паливо.

Категорія Д. Негорючі речовини та матеріали в холодному стані. В основу розрахункового методу визначення категорій вибухопожежної та пожежної небезпеки виробничих приміщень покладено енергетичний підхід, що полягає в оцінці розрахункового надлишкового тиску вибуху в порівнянні з допустимим.

Згідно з категоріями приміщень визначають вимоги до конструктивних та планувальних рішень будівель, споруд, приміщень та до їх вогнестійкості. Категорії приміщень та будівель за вибухопожежною та пожежною небезпекою на стадії проектування визначають розробники технологічного процесу згідно з нормами технологічного проектування ОНТП 24–86 та відомчими нормами технологічного проектування. Для діючих підприємств категорії за вибухопожежною та пожежною небезпекою можуть визначатися технологами самих підприємств, організаціями, що мають відповідних фахівців та дозвіл (ліцензію) органів державного пожежного нагляду. Категорія щодо вибухопожежної та пожежної

небезпеки, а також клас зони за правилами улаштування електроустановок, в тому числі для зовнішніх виробничих і складських дільниць, повинні бути позначені на вхідних дверях до приміщення, а також на межах зон всередині приміщення та назовні.

1.10. Державне соціальне страхування

Основні положення державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Соціальне страхування є важливим фактором соціального захисту населення. Правову основу, економічний механізм та організаційну структуру такого страхування визначає Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".

Завданнями страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (далі скорочено – від "нещасного випадку") є:

- проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю працівників;

- відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань;

– відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим і членам їх сімей.

Страховання від нещасного випадку здійснює Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України – некомерційна самоврядна організація, що діє на підставі статуту, який затверджується її правлінням. Управління Фондом здійснюється на паритетній основі державою, представниками застрахованих осіб і роботодавців.

Для страхування від нещасного випадку на виробництві не потрібно згоди або заяви працівника. Страхування здійснюється в безособовій формі. Для страхування від нещасного випадку на виробництві не потрібна згода або заява працівника. Усі працівники вважаються застрахованими з моменту набрання чинності цього закону. Всі особи, які підлягають обов'язковому страхуванню, вважаються застрахованими незалежно від фактичного виконання страхувальниками своїх зобов'язань щодо сплати страхових внесків.

Страховим випадком є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинило застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення та/або соціальних послуг. Перелік обставин, за яких настає страховий випадок державного соціального страхування громадян від нещасного випадку, та перелік професійних захворювань затверджується Постановою Кабінету Міністрів України.

Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та

соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами.

Порушення правил охорони праці застрахованим, яке спричинило нещасний випадок або професійне захворювання, не звільняє страховика від виконання зобов'язань перед потерпілим, а такого роду нещасний випадок або професійне захворювання також є страховим випадком.

У разі настання страхового випадку Фонд зобов'язаний:

1) своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які перебували на його утриманні, відповідну допомогу, пенсію чи компенсацію;

2) організувати поховання померлого, відшкодувати вартість пов'язаних з цим ритуальних послуг відповідно до місцевих умов;

3) сприяти створенню умов для своєчасного надання кваліфікованої першої невідкладної або швидкої допомоги потерпілому;

4) організувати цілеспрямоване та ефективне лікування потерпілого;

5) забезпечити потерпілому повний обсяг медичної допомоги;

6) вжити всіх необхідних заходів для підтримання, підвищення та відновлення працездатності потерпілого;

7) забезпечити домашній догляд за потерпілим, допомогу у веденні домашнього господарства;

8) відповідно до висновку лікарсько-консультаційної комісії (ЛКК) або медико-соціальної експертної

комісії (МСЕК) проводити навчання та перекваліфікацію потерпілого, якщо потерпілий не може виконувати попередню роботу; працевлаштовувати осіб зі зниженою працездатністю;

9) організовувати робочі місця для інвалідів;

10) надавати інвалідам разову грошову допомогу, допомогу у вирішенні соціально-побутових питань за їх рахунок або за рахунок Фонду;

11) сплачувати за потерпілого внески на медичне та пенсійне страхування;

12) організовувати залучення інвалідів до участі у громадському житті.

Усі види соціальних послуг та виплат надаються застрахованому та особам, які перебувають на його утриманні, незалежно від того, зареєстровано підприємство, на якому стався страховий випадок, у Фонді соціального страхування від нещасних випадків чи ні. Страхування осіб, що працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, незалежно від форми власності і господарювання; у фізичних осіб та осіб, які забезпечують себе самостійно, і громадян-суб'єктів підприємницької діяльності.

З метою профілактики нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві Фонд здійснює заходи, спрямовані на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, викликаній умовами праці.

Фонд провадить збір та акумулювання страхових внесків, має автономну, незалежну від будь-якої іншої, систему фінансування.

Фінансування Фонду здійснюється за рахунок:

– внесків роботодавців: для підприємств – з віднесенням на валові витрати виробництва, для бюджетних

установ та організацій – з асигнувань, виділених на їх утримання та забезпечення;

– капіталізованих платежів, що надійшли у випадках ліквідації страхувальників;

– прибутку, одержаного від тимчасово вільних коштів Фонду на депозитних рахунках;

– коштів, одержаних від стягнення відповідно до законодавства штрафів і пені з підприємств, а також штрафів з працівників, винних у порушенні вимог нормативних актів з охорони праці;

– добровільних внесків та інших надходжень, отримання яких не суперечить законодавству.

Працівники не несуть ніяких витрат на страхування від нещасного випадку.

Розміри страхових внесків страхувальників обчислюються у відсотках до сум фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, що включають у себе витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати, на інші заохочувальні і компенсаційні виплати.

Розміри суми щомісячної страхової виплати встановлюються в залежності від ступеня втрати професійної працездатності і середньомісячної заробітної плати, яку потерпілий мав до погіршення здоров'я.

У випадку смерті потерпілого, у зв'язку з нещасним випадком або профзахворюванням, розмір одночасної допомоги його сім'ї повинен бути не менше п'ятирічного заробітку потерпілого і, крім того, не менше річного заробітку потерпілого на кожну особу, яка знаходиться на його утриманні, а також на кожну дитину, яка народилася протягом не більш як десятимісячного терміну після смерті потерпілого.

Розмір страхового внеску, який сплачує страхувальник до Фонду, визначається страховим тарифом, який

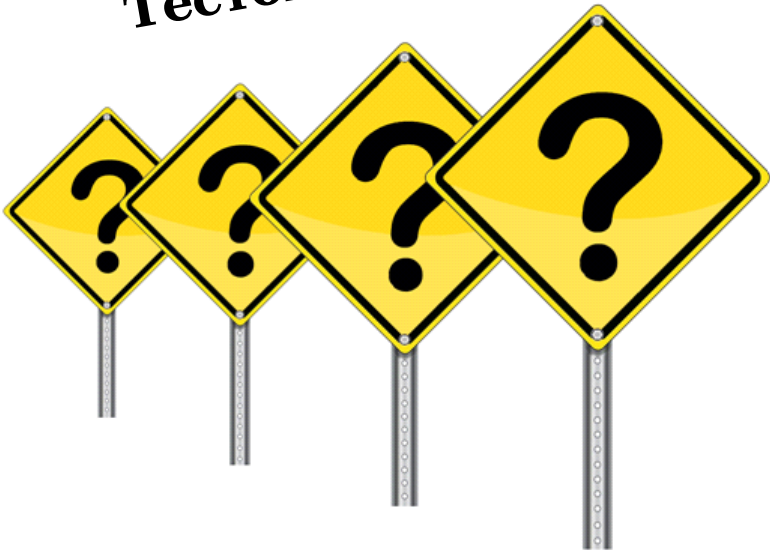
РОЗДІЛ 1

диференціюється за групами галузей економіки (видами робіт) залежно від класу професійного ризику виробництва, знижкою до нього (за низькі рівні травматизму, професійної захворюваності та належний стан охорони праці) чи надбавкою (за високі рівні травматизму, професійної захворюваності та неналежний стан охорони праці). Клас професійного ризику виробництва та розмір страхового тарифу встановлює Закон "Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".

РОЗДІЛ 2

Тестові запитання

2.1. Змістовний модуль "Безпечна експлуатація електроустановок споживачів"

На кого поширюються вимоги Правил?

1. На працівників, що обслуговують діючі ЕУ споживачів напругою до 127 кВ включно.
2. На працівників, що обслуговують діючі ЕУ споживачів напругою до 220 кВ включно.
3. На працівників, що обслуговують діючі ЕУ споживачів напругою до 300 кВ включно.

Вимоги Правил повинні виконуватися під час експлуатації:

1. Діючих електроустановок.
2. Електричних станцій.
3. Електричних частин ТАВ, ЗДТУ.
4. Районних котелень споживачів під час виконання в них монтажних, налагоджувальних, випробувальних і будівельних робіт.

Яка установка вважається електроустановкою?

1. Установка, в якій виробляється електрична енергія.
2. Установка, в якій перетворюється електрична енергія.
3. Установка, в якій передається електрична енергія.
4. Установка, в якій розподіляється електрична енергія.
5. Установка, в якій споживається електрична енергія.

Що таке зона впливу електричного поля?

1. Простір, в якому присутнє електричне поле.
2. Простір, в якому напруженість електричного поля перевищує 10 кВ/м.
3. Простір, в якому напруженість електричного поля перевищує 5 кВ/м.

Яка частина електроустановки вважається струмоведучою?

1. Та частина, яка нормально перебуває під напругою.
2. Та частина, яка нормально не перебуває під напругою, але може опинитися під напругою в аварійних режимах роботи.

Що зобов'язаний зробити керівник підприємства, щоб забезпечити вміст, експлуатацію та обслуговування електроустановок відповідно до вимог чинних нормативних документів?

1. Розробити систему керування охороною праці підприємства.

2. Призначити відповідального за справний стан і безпечну експлуатацію електрогосподарства із числа інженерно-технічних працівників, які мають електротехнічну підготовку і пройшли перевірку знань у встановленому порядку.

3. Забезпечити необхідну кількість електротехнічних працівників.

4. Забезпечити перевірку знань працівників у встановлені строки згідно з вимогами ПТЕ.

5. Забезпечити проведення протиаварійних, прийнятно-здавальних і профілактичних випробувань і вимірів електроустановок згідно з правилами і нормами ПТЕ.

6. Забезпечити проведення технічного огляду електроустановок.

7. Встановити такий порядок, щоб працівники, на яких покладено обов'язки з обслуговування електроустановок, вели ретельні спостереження за дорученим їм обладнанням і мережами – оглядом, перевіркою дії, випробуванням і вимірюванням.

8. Затвердити Положення про енергетичну службу підприємства, а також посадові інструкції та інструкції з охорони праці.

Яку групу з електробезпеки повинні мати фахівці служби охорони праці, щоб контролювати безпечну експлуатацію електроустановок?

1. Групу III.
2. Групу IV.
3. Групу V.

Відповідним до чого повинен бути порядок навчання і перевірки знань працівників?

1. Галузевого положення про навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці, узгодженому з Держгірпромнаглядом.

2. Вимог до електротехнічної обслуги, які містяться в ПТЕ.

В яких випадках забороняється допуск працівників до роботи в електроустановках?

1. За відсутності посвідчення про перевірку знань.
2. За наявності посвідчення з простроченим терміном перевірки знань.
3. Якщо особи не пройшли навчання і перевірку знань цих Правил.
4. При порушенні ними вимог цих Правил без позачергової перевірки знань.

На кого покладається відповідальність за оформлення, стан і цілісність журналу перевірки знань?

1. На особу, відповідальну за електрогосподарство.
2. На керівника структурного підрозділу.
3. На керівника служби охорони праці.

Яку відповідальність несуть працівники за порушення вимог цих Правил згідно з діючим законодавством?

1. Дисциплінарну.
2. Адміністративну.
3. Кримінальну.

Яку групу з електробезпеки повинні мати оперативні працівники, що обслуговують ЕУ одноосібно?

1. III групу для ЕУ вище 1000 В і II групу для ЕУ до 1000 В.
2. IV групу для ЕУ вище 1000 В і III групу для ЕУ до 1000 В.
3. V групу для ЕУ вище 1000 В і IV групу для ЕУ до 1000 В.

Ким може здійснюватися одноосібний огляд ЕУ?

1. Адміністративно-технічним працівником з групою IV в ЕУ понад 1000 В і з групою III в ЕУ до 1000 В.
2. Адміністративно-технічним працівником з групою V в ЕУ понад 1000 В і з групою IV в ЕУ до 1000 В.
3. Оперативним працівником, що обслуговує дану ЕУ.
4. Неелектротехнічними працівниками з дозволу особи, відповідальної за електрогосподарство.

Чи допускаються до огляду ЕУ працівники, які її не обслуговують?

1. Не допускаються.
2. Допускаються з дозволу особи, відповідальної за електрогосподарство.

На які категорії поділяються роботи в ЕУ стосовно заходів безпеки?

1. Зі зняттям напруги.
2. Без зняття напруги на струмовідних частинах або поблизу них.
3. Без зняття напруги віддалік від струмоведучих частин, що перебувають під напругою.
4. Роботи за нарядам-допуском.

Якими захисними засобами необхідно користуватися під час зняття і встановлення запобіжників під напругою в ЕУ до 1000 В?

1. Ізольовальними кліщами (штангою).
2. Діелектричними рукавичками.
3. Захисними окулярами (маскою).
4. Діелектричними калошами.

За що відповідає працівник, що видає наряд, розпорядження?

1. За достатність і правильність зазначених у наряді заходів безпеки.
2. За кількісний склад бригади і призначення осіб, відповідальних за безпечне ведення робіт.
3. За координацію часу і місця роботи бригад, які допускаються.
4. За відповідність груп з електробезпеки працівників, які зазначені в наряді, роботі, що виконується.

За що несе відповідальність працівник, який готує робоче місце?

1. За достатність і правильність заходів безпеки.
2. За правильне виконання заходів щодо підготовки робочого місця, зазначених у наряді.
3. За правильне виконання заходів щодо підготовки робочого місця, які вимагаються за умовами роботи (установка замків, плакатів, огорож).

Чиї обов'язки дозволяється суміщати особі, що допускає до роботи?

1. Керівника робіт.
2. Допускача в ЕУ без місцевих чергових працівників.
3. Працівника, який готує робоче місце.
4. Наглядача.
5. Члена бригади.

Що має бути зроблене при перерві протягом робочого дня (на обід, за умовами проведення робіт)?

1. Бригада у повному складі виводиться з робочого місця.

2. Двері приміщень РУ і огорожень ЕУ замикаються на замок.

3. Наряд здається оперативному працівнику, а при його відсутності залишається в папці діючих нарядів.

4. Наряд залишається у керівника робіт.

5. Плакати, огороження, заземлення залишаються на місці.

Після виконання яких умов може бути проведено пробне вмикання електрообладнання на робочу напругу до повного закінчення роботи?

1. Бригада повинна бути виведена з робочого місця.

2. Наряд з оформленою перервою здається черговому допускачіві.

3. Тимчасові огороження, заземлення і плакати повинні бути зняті, а постійні огороження встановлені на місці.

4. Тимчасові огороження, заземлення залишаються на місці.

5. Отримано дозвіл на пробне вмикання від чергового або адміністративно-технічного працівника, який має право видавати розпорядження з питань оперативного обслуговування даної ЕУ.

Які роботи, що проводяться в ЕУ, не вимагають оформлення наряду?

1. За розпорядженням осіб, уповноважених на це, з попереднім оформленням в журналі обліку робіт за нарядами і розпорядженнями або в оперативному журналі.

2. В порядку поточної експлуатації.

Який термін дії розпорядження на проведення робіт в ЕУ?

1. Тривалість робочого дня.
2. Не більше трьох днів.
3. Не більше п'яти днів.

Чи дозволяється змінювати склад бригади, яка працює за розпорядженням, у процесі роботи?

1. Дозволяється за вказівкою особи, що видавала розпорядження.
2. Забороняється.

Які технічні заходи треба виконати для підготовки робочого місця до роботи, яка вимагає зняття напруги?

1. Здійснити необхідні відключення і вжити заходів, що перешкоджають помилковому або самочинному ввімкненню комутаційної апаратури.
2. Вивісити заборонні плакати на приводах ручного і на ключах дистанційного керування комутаційною апаратурою.
3. Встановити заземлення (ввімкнути заземлювальні ножі, встановити переносні заземлення).
4. Обгородити, за необхідності, робочі місця або струмоведучі частини, що залишалися під напругою, і вивісити на огороженнях плакати безпеки.

Де повинні бути вивішені плакати "Не вмикати! Працюють люди"?

1. На ключах і кнопках дистанційного керування.
2. На комутаційній апаратурі до 1000 В.
3. Біля роз'єднувачів, які скеровуються оперативною штангою, – на огорожах.
4. Біля однополюсних роз'єднувачів – на приводі кожного полюса.

5. В КРУ – на ключах дистанційного керування.

6. На засувках, що закривають доступ повітря в пневматичні приводи комутаційної апаратури.

Чи дозволяється переставляти або прибирати плакати і встановлені тимчасові огорожі під час роботи?

1. Дозволяється за вказівкою керівника робіт.

2. Забороняється.

В яких випадках не вимагається установка заземлення при роботі на електрообладнанні?

1. Якщо від нього з усіх боків від'єднані шини, проводи та кабелі, якими може бути подана напруга.

2. Якщо на нього не може бути подана напруга зворотною трансформацією або від стороннього джерела.

3. За умови, що на цьому устаткуванні не наводиться напруга.

4. Кінці від'єднаних кабелів мають бути замкнені накоротко і заземлені.

2.2.

Змістовний модуль спеціальної підготовки "Правила будови та безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів"

Правила будови і безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів встановлюють вимоги до вантажопідіймальних машин та механізмів, а також вантажозахоплювальних органів, пристроїв і тари в частині їх:

1. Розробки.

2. Будови.

3. Виготовлення.

4. Встановлення.

5. Ремонту.
6. Реконструкції.
7. Експлуатації.

На що розповсюджується чинність правил будови і безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів?

1. Вантажопідіймальні крани всіх типів, включаючи крани-маніпулятори.
2. Екскаватори, які призначені для роботи із землерийним обладнанням або грейфером.
3. Вантажні електричні візки, що пересуваються надземними рейковими коліями разом з кабіною керування.
4. Крани-екскаватори, які призначені лише для роботи з гаком або електромагнітом.
5. Ручні та електричні талі.
6. Лебідки для підймання вантажу і (або) людей.
7. Знімні вантажозахоплювальні органи (гак, грейфер, вантажопідіймальний електромагніт і т. п.).
8. Тару несучу, за винятком спеціальної тари, що застосовується у металургійному виробництві, в морських і річкових портах, вимоги до якої встановлюються галузевими правилами і нормами.
9. Колиски (кабіни) для підймання людей.

З урахуванням вимог яких правил повинна вестися розробка нормативної і конструкторської документації на виготовлення вантажопідіймальних машин, призначених для роботи у вибухонебезпечних середовищах?

1. Правил будови електроустановок.
2. Нормативних документів "Машини підйально-транспортні для вибухонебезпечних зон", "Машини підйально-транспортні для пожежонебезпечних зон".

3. Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів.

Де повинна бути вказана можливість роботи вантажопідіймальної машини у вибухонебезпечному середовищі (з вказівкою категорії середовища)?

1. У паспорті вантажопідіймальної машини.
2. В інструкції з експлуатації.

Вантажопідіймальні машини повинні виготовлятися у спеціальному виконанні для холодного клімату згідно з НД, якщо вони призначені для роботи при розрахунковій температурі:

1. Нижче -25°C .
2. Нижче -30°C .
3. Нижче -40°C .

Яким Правилам повинні відповідати електричне обладнання вантажопідіймальних машин, його монтаж, струмопідвід та заземлення?

1. Правилам технічної експлуатації електроустановок споживачів.
2. Правилам безпечної експлуатації електроустановок споживачів.

Чи вимагається дозвіл органу Держгірпромнагляду на виготовлення вантажопідіймальних кранів та їх елементів і як він оформлюється?

1. Вимагається, видається в установленому порядку.
2. Номер і дата дозволу, а також найменування органу Держгірпромнагляду, що видав дозвіл повинні бути вказані в паспорті крана.
3. Не вимагається.

На основі яких документів органами Держгірпромнагляду видається дозвіл на виготовлення кранів для власних потреб неспеціалізованому заводу?

1. Складальних креслень крана та його основних вузлів.
2. Технічних умов на виготовлення, затверджених в установленому порядку.
3. Довідки про наявність зварників, які витримали випробування у відповідності до Правил атестації зварників.

З ким повинні бути погоджені відступи від проектів і нормативної документації при виготовленні кранів, їх окремих металоконструкцій механізмів?

1. З організацією, що їх затвердила.
2. Якщо зазначені документи погоджені з Держгірпромнаглядом, то відступи повинні бути погоджені з ним.
3. З органами Держгірпромнагляду в обов'язковому порядку.

Чи вимагається дозвіл органу Держгірпромнагляду на виготовлення кранів індивідуального виконання на спеціалізованому кранобудівному заводі, який має дозвіл на серійне виготовлення кранів цього типу?

1. Вимагається.
2. Не вимагається, якщо параметри кранів, що виготовляються індивідуально, не перевищують відповідних параметрів кранів, що виготовляються серійно.
3. Не вимагається, якщо вузли, що застосовуються при виготовленні, є типовими.

Що повинно бути передбачено поряд з іншими зазначеннями в технічних умовах на виготовлення крана або окремих металоконструкцій?

1. Вимогу щодо контролю якості зварювання.
2. Бракувальні показники з урахуванням даних Правил.
3. Порядок приймання вузлів і готового виробу.
4. Відомості про застосовані для виготовлення метали та зварювальні матеріали.

Які випробування повинен проводити виробник для перевірки якості виготовлення кранів?

1. Попередні (заводські).
2. Приймальні.
3. Періодичні.
4. Приймально-здавальні.

Хто бере участь у попередніх (заводських) випробуваннях кранів?

1. Виготівник пробного зразка крана, який організує та провадить випробування за програмою і методикою, що укладені розробником проекту.
2. Представник організації, що опрацювала робочу документацію.
3. Представник органів Держгірпромнагляду.

Програма та методика проведення приймальних випробувань пробного зразка крана повинні бути:

1. Укладені розробником проекту.
2. Затверджені в установленому порядку.
3. Погоджені з Держгірпромнаглядом.

Що повинні передбачати програми попередніх і приймальних випробувань пробного зразка крана?

1. Випробування на відповідність паспортним даним.

2. Візуальний огляд.
3. Випробування на холостому ході.
4. Статичні та динамічні випробування.
5. Випробування стрілових кранів на стійкість.

Чи обов'язково брати участь у періодичних випробуваннях серійно виготовлених кранів представнику органу Держгірпромнагляду?

1. Обов'язково.
2. Не обов'язково.

Що повинна передбачати програма періодичних випробувань кранів?

1. Проведення випробувань згідно з вимогами НД.
2. Візуальний контроль.
3. Випробування на холостому ході.
4. Статичні і динамічні випробування.
5. Випробування кранів на стійкість.
6. Перевірку приладів безпеки та параметрів крана на холостому ході.

Чим повинна бути забезпечена кожна вантажопідіймальна машина?

1. Паспортом.
2. Технічним описом.
3. Інструкцією з експлуатації.
4. Інструкцією з монтажу (якщо буде потрібний монтаж крана).
5. Іншою документацією, передбаченою відповідними НД.

Кому надсилається рекламація по вантажопідіймальним машинам, що постачаються з-за кордону?

1. Виробнику.
2. Сертифікаційному центру, що видавав сертифікат.

3. Держгірпромнагляду.
4. Спеціалізованій організації.

Чи обов'язковий дозвіл органу Держгірпромнагляду на пуск у роботу вантажопідіймальної машини після монтажу, викликаного її перестановкою на нове місце, а також після ремонту металоконструкції, пов'язаного із заміною розрахункових елементів або вузлів?

1. Обов'язково.
2. Не обов'язково.
3. Обов'язково для машин вантажопідійомністю більше 10 т.

Ким видається дозвіл на пуск у роботу вантажопідіймальних машин, які не підлягають реєстрації в органах Держгірпромнагляду?

1. Особою, що відповідає за утримання вантажопідіймальних машин.
2. Інженерно-технічним працівником по нагляду за вантажопідіймальними машинами на підприємстві або тим, що виконує його обов'язки.
3. Керівником підприємства.

Як часто повинні піддаватися повному технічному огляду вантажопідіймальні машини, що рідко використовуються?

1. Не рідше ніж через кожні 3 роки.
2. Не рідше ніж через кожні 5 років.
3. Не рідше ніж через кожні 7 років.

Після яких з перерахованих нижче випадків повинен провадитися позачерговий повний технічний огляд вантажопідіймальних машин?

1. Після монтажу, викликаного установкою вантажопідіймальної машини на нове місце.

2. Після реконструкції вантажопідіймальної машини.
3. Після ремонту металоконструкцій вантажопідіймальної машини, пов'язаного із заміною розрахункових елементів або вузлів.
4. Після зміни гака (гакової підвіски).
5. Після встановлення знов отриманого від заводу-виготівника змінного стрілового обладнання.

В яких з перерахованих випадках провадиться експертне обстеження (технічне діагностування) вантажопідіймальної машини?

1. Після встановлення знов отриманого від заводу-виготівника змінного стрілового обладнання.
2. Після реконструкції вантажопідіймальної машини.
3. Після ремонту металоконструкцій вантажопідіймальної машини, пов'язаного із заміною розрахункових елементів або вузлів.
4. Після капітального ремонту або заміни механізму підймання вантажопідіймальної машини.
5. Після напрацювання розрахункового строку служби вантажопідіймальної машини, встановленого проектом, інструкцією або вказівкою заводу-виготівника та іншими НД.
6. За вимогою інспектора або інженерно-технічного працівника з нагляду за вантажопідіймальними машинами.

2.3. Змістовний модуль "Правила будови і безпечної експлуатації парових та водогрійних котлів"

Дані Правила поширюються на наступне:

1. Парові котли, в тому числі котли-бойлери, а також автономні пароперегрівники та економайзери.

2. Водогрійні і пароводогрійні котли.
3. Енерготехнологічні котли (парові і водогрійні, в тому числі СРК).
4. Котли-утилізатори (парові і водогрійні).
5. Котли пересувних і транспортабельних установок та енергопоїздів.
6. Котли парові і рідинні, які працюють з ВОТ.
7. Трубопроводи пари і гарячої води в межах котла.
8. Котли з електричним обігрівом.

Чи допускаються відхилення від даних Правил?

1. Не допускаються.
2. Відхилення від цих Правил можуть бути допущені тільки у виняткових випадках з дозволу Держгірпромнагляду України.
3. Відхилення від цих Правил можуть бути допущені тільки у виняткових випадках за узгодженням із заводом-виготівником.

Організація або підприємство, яка виконала відповідні роботи, відповідає за таке:

1. Правильність конструкції котла.
2. Розрахунок його на міцність.
3. Вибір матеріалу.
4. Якість виготовлення, реконструкції, монтажу, налагодження, ремонту, технічного діагностування.
5. Відповідність котла вимогам Правил, стандартів та іншої НД.
6. Безпечну експлуатацію котла.

Яку відповідальність несуть особи, винні у порушенні цих Правил?

1. Дисциплінарну.
2. Адміністративну.
3. Матеріальну.
4. Кримінальну.

Від кого повинна отримати сертифікат відповідності організація-замовник до укладання контракту на поставку котла?

1. Від органу Держгірпромнагляду України.
2. Від органу з сертифікації України, за винятком випадків, передбачених відповідними міжнародними угодами про взаємне визнання сертифікатів.

Кого зобов'язаний повідомити власник котлів про кожну аварію, смертельний або груповий нещасний випадок, що пов'язані з експлуатацією котлів, зареєстрованих в органах Держгірпромнагляду України?

1. Про групові і смертельні нещасні випадки – Держгірпромнагляд України, про аварії – територіальний орган державного нагляду.

2. Територіальний орган державного нагляду та інші організації.

Хто дає дозвіл спеціалізованим проектним організаціям на проекти котлів і їх елементів (в тому числі запчастин до них), а також на проекти їх монтажу або реконструкції?

1. Органи Держгірпромнагляду України.
2. Головна організація з котлобудування.

Хто підтверджує відповідність проектів котелень, спроектованих зарубіжними фірмами, вимогам цих Правил?

1. ЕТЦ своїм висновком.
2. Головна чи спеціалізована організація, що має дозвіл Держгірпромнагляду України.

З ким необхідно погоджувати зміну проекту котла, необхідність якої виникає в процесі виготовлення, монтажу, експлуатації, ремонту тощо?

1. З Держгірпромнаглядом України.

2. З автором проекту, а для котлів, придбання яких здійснюється за кордоном, а також за відсутності автора проекту котла – з головною організацією з котлобудування.

Чи повинні мати дозвіл підприємства та організації, що виконують виготовлення (до виготовлення), монтаж, налагодження, реконструкцію і ремонт котлів і їх елементів?

1. Сертифікаційного центру України.
2. Органів Держгірпромнагляду України.

Ким повинен проводитися контроль устаткування і матеріалів неруйнівними методами?

1. Підприємствами та організаціями, що мають дозвіл головної організації зі зварювання.
2. Підприємствами та організаціями, що мають дозвіл органів Держгірпромнагляду.

Чи допускається установка котлів поза приміщенням?

1. Не допускається.
2. Допускається в районах з розрахунковою температурою -30°C і вище.
3. Допускається, якщо котел запроектований для роботи в заданих кліматичних умовах.

Що з перерахованого зобов'язаний виконати власник котла з метою забезпечення утримання котлів у справному стані і безпечних умов їх експлуатації?

1. Призначити відповідального за справний стан і безпечну експлуатацію котлів із числа інженерно-технічних працівників, що пройшли перевірку знань в установленому порядку.

2. Забезпечити інженерно-технічних працівників правилами і керівними вказівками з безпечної експлуатації котлів.

3. Призначити в необхідній кількості осіб обслуговуючого персоналу, які пройшли навчання і мають посвідчення на право обслуговування котлів, приладів безпеки, контрольно-вимірювальних приладів, хімводоочистки, живильних пристроїв та іншого допоміжного устаткування.

4. Організувати періодичну перевірку знань персоналом виробничих інструкцій.

5. Проводити періодично, не рідше одного разу на рік, обстеження котлів з наступним повідомленням інспектора Держгірпромнагляду України про результати цього обстеження.

На кого повинна бути покладена наказом по підприємству відповідальність за справний стан і безпечну експлуатацію котлів?

1. На начальника котельні.

2. За відсутності в штаті котельні начальника – на інженерно-технічного працівника, що виконує функції начальника котельні.

3. На інженера з охорони праці.

Що повинен забезпечити відповідальний за справний стан і безпечну експлуатацію котлів?

1. Утримання котлів у справному стані.

2. Проведення своєчасного планово-попереджувального ремонту котлів і підготовку їх до технічного оповідчення.

3. Технічне діагностування котлів.

4. Своєчасне усунення виявлених несправностей.

5. Обслуговування котлів навченим і атестованим персоналом.

6. Обслуговуючий персонал – інструкціями, а також періодичну перевірку знань цих інструкцій.

7. Виконання обслуговуючим персоналом виробничих інструкцій.

Що з перерахованого входить в обов'язки відповідального за справний стан і безпечну експлуатацію котлів?

1. Регулярно оглядати котли в робочому стані.
2. Щодня в робочі дні перевіряти записи в змінному журналі та розписуватися в ньому.
3. Проводити роботу з персоналом по підвищенню його кваліфікації.
4. Проводити технічне опосвідчення котлів.
5. Проводити протиаварійні тренування з персоналом котельні.
6. Брати участь у комісії з атестації і періодичної перевірки знань у інженерно-технічних працівників і обслуговуючого персоналу.
7. Своєчасно виконувати приписи, видані органами Держгірпромнагляду України.
8. Перевіряти правильність ведення технічної документації при експлуатації і ремонті котлів та забезпечувати її зберігання.
9. Зберігати паспорти котлів і інструкції з монтажу та експлуатації заводів-виготівників.

Які права має відповідальний за справний стан і безпечну експлуатацію котлів?

1. Усувати від обслуговування котлів персонал, що допускає порушення інструкцій або виявив незадовільні знання.
2. Подавати керівництву підприємства пропозиції щодо притягнення до відповідальності інженерно-технічних працівників і осіб із числа обслуговуючого персоналу, які порушують правила та інструкції.

3. Подавати керівництву підприємства пропозиції щодо усунення причин, які породжують порушення вимог правил та інструкцій.

Хто може бути допущений до обслуговування котлів?

1. Особи не молодше 18 років.
2. Особи, які пройшли медичний огляд.
3. Особи, які пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань працівників з питань охорони праці та атестовані відповідно до Типового положення про навчання.
4. Особи, що мають посвідчення на право обслуговування котлів.

Де повинні проводитися навчання та атестація машиністів (операторів) котельні з дозволу органів Держгірпромнагляду України?

1. У професійно-технічних училищах.
2. У навчально-курсівих комбінатах (курсах).
3. На курсах, що спеціально створюються підприємствами.

2.4. Змістовний модуль "Правила будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском"

На що з переліченого розповсюджуються дані Правила?

1. На посудини, які працюють під тиском води з температурою вище 115 °С або іншої рідини з температурою, що перевищує температуру кипіння при тиску 0,07 МПа (0,7 кгс/см²) без урахування гідростатичного тиску.

2. На посудини, що працюють під тиском пари або газу понад 0,07 МПа (0,7 кгс/см²).

3. На балони, які призначені для транспортування і збереження зріджених, стиснутих і розчинених газів під тиском, вищим 0,07 МПа (0,7 кгс/см²).

4. На барокамери.

5. На посудини, що працюють під вакуумом.

На що з переліченого не розповсюджуються дані Правила?

1. На посудини і балони місткістю не більше за 0,025 м³ (25 л), в яких добуток тиску в мегапаскалях (кгс/см²) на місткість у кубічних метрах (літрах) не перевищує 0,02 (200).

2. На посудини, що працюють під вакуумом.

3. На трубчаті печі.

4. На барокамери.

5. На посудини, що працюють під тиском пари або газу понад 0,07 МПа (0,7 кгс/см²).

Посудина – герметично закрита ємність, яка призначена для наступного:

1. Ведення хімічних процесів.

2. Ведення теплових процесів.

3. Ведення інших технологічних процесів.

4. Зберігання газоподібних, рідких та інших речовин.

5. Транспортування газоподібних, рідких та інших речовин.

Як називається посудина, яка має одну або дві горловини для установки вентилів, фланців або штуцерів, призначена для перевезення, зберігання і використання стиснених, зріджених або розчинених під тиском газів?

1. Бочка.

2. Балон.

3. Цистерна.

Як називається посудина циліндричної або іншої форми, яку можна перекочувати з одного місця на інше і ставити на торці без додаткових опор, призначенням якої є перевезення і зберігання рідких та інших речовин?

1. Бочка.
2. Балон.
3. Цистерна.

При проектуванні, виготовленні, монтажі і ремонті яких посудин повинні виконуватися вимоги "Загальних правил вибухобезпечності для вибухопожежонебезпечних хімічних, нафтохімічних і нафтопереробних виробництв"?

1. Всіх.
2. Тільки посудин вибухопожежонебезпечних виробництв.

Повинні бути атестовані на знання даних Правил керівники і фахівці, зайняті ... посудин.

1. Проектуванням.
2. Виготовленням.
3. Реконструкцією.
4. Монтажем.
5. Налагодженням.
6. Ремонтом.
7. Діагностикою.
8. Експлуатацією.

Чи можуть бути допущені відступи від даних Правил при виготовленні, реконструкції, монтажі, наладці, ремонті або експлуатації посудин?

1. Можуть у виняткових випадках з дозволу Держгірпромнагляду України.
2. Не можуть.

Дані Правила обов'язкові для виконання всіма посадовими особами, фахівцями і громадянами, які зайняті наступним:

1. Проектуванням, виготовленням, реконструкцією посудин.

2. Монтажем, наладкою, ремонтом посудин.

3. Технічним діагностуванням.

4. Експлуатацією посудин.

Грубими порушеннями даних Правил є:

1. Видача посадовими особами вказівок або розпоряджень, що змушують підлеглих осіб порушувати правила та інструкції з безпечної експлуатації посудин.

2. Самовільне відновлення експлуатації посудин, припиненої органами Держгірпромнагляду.

3. Невжиття заходів щодо усунення виявлених порушень Правил та інструкцій, які допускаються робітниками та іншими підпорядкованими особами.

Яку відповідальність несуть особи, які допустили порушення цих Правил, відповідно до діючого законодавства?

1. Дисциплінарну.

2. Адміністративну.

3. Матеріальну.

4. Карну.

Кого зобов'язаний повідомити власник посудин про кожну аварію, смертельний або груповий нещасний випадок, пов'язаний з обслуговуванням посудин, що працюють під тиском?

1. Місцевий орган Держгірпромнагляду.

2. Інші організації згідно з Положенням про розслідування та облік нещасних випадків, аварій і профзахворювань на виробництві.

Протягом якого часу власник посудини зобов'язаний забезпечити збереження всіх обставин аварії (нещасного випадку), якщо це не становить небезпеку для життя людей і не веде до подальшого розвитку аварії?

1. Протягом доби.
2. Протягом 12 годин.
3. До прибуття представника Держгірпромнагляду на підприємство для розслідування обставин і причин аварії або нещасного випадку.
4. До прибуття представника вищої організації.

Що повинна забезпечувати конструкція посудин?

1. Працездатність.
2. Надійність.
3. Довговічність.
4. Безпеку.

Що повинна передбачати конструкція посудин?

1. Можливість проведення технічного огляду.
2. Можливість проведення цілковитого випорожнення.
3. Можливість проведення очистки, промивки, продувки.
4. Можливість проведення ремонту.
5. Можливість проведення експлуатаційного контролю металу і з'єднань.

Що повинне бути нанесено на табличці, яка прикріплюється на кожній посудині, що поставляється підприємством-виготовлювачем?

1. Товарний знак або найменування підприємства-виготовлювача.
2. Найменування або позначення посудини.

3. Порядковий номер посудини за системою нумерації підприємства-виготовлювача.
4. Рік виготовлення.
5. Робочий тиск, МПа (кгс/см²).
6. Розрахунковий тиск, МПа (кгс/см²).
7. Пробний тиск, МПа (кгс/см²).
8. Допустиму максимальну і (або) мінімальну робочу температуру стінки, °С.
9. Масу посудини, кг.
10. Терміни технічного опосвідчення.

В яких випадках посудини, на які поширюється дія даних Правил, повинні підлягати технічному опосвідченню?

1. Після монтажу до пуску в роботу.
2. Періодично в процесі експлуатації.
3. Позачергово в процесі експлуатації.

Яка мета зовнішнього і внутрішнього оглядів при первинному опосвідченні?

1. Перевірити, що посудина встановлена та обладнана згідно з даними Правилами і поданими при реєстрації документами.
2. Перевірити, що посудина та її елементи не мають пошкоджень.

Що має бути зроблено перед внутрішнім оглядом і гідравлічним випробуванням посудини?

1. Посудина повинна бути зупинена.
2. Охолоджена (відігріта).
3. Звільнена від робочого середовища, що заповнює її.
4. Відключена заглушками від усіх трубопроводів, які з'єднують посудину з джерелом тиску або з іншими посудинами.

Які посудини, що працюють під тиском, до початку виконання всередині них робіт, а та-

кож перед внутрішнім оглядом повинні бути піддані обробці (нейтралізації, дегазації)?

1. Усі посудини.
2. Посудини, що працюють зі шкідливими речовинами 1-го класу небезпеки.
3. Посудини, що працюють зі шкідливими речовинами 2-го класу небезпеки.

В яких випадках має бути проведено позачергове опосвідчення посудин, що знаходяться в експлуатації?

1. Якщо посудина не експлуатувалася більше 6 місяців.
2. Якщо посудина не експлуатувалася більше 12 місяців.
3. Якщо посудина була демонтована і встановлена на новому місці.
4. Якщо проводилося виправлення випинів або вм'ятин, а також реконструкція або ремонт посудини із застосуванням зварювання чи паяння елементів, що працюють під тиском.
5. Перед накладанням на стінки посудини захисного покриття.
6. Після відпрацювання розрахункового строку служби посудини, встановленого проектом, документацією підприємства-виготовлювача або іншою НД.
7. Після аварії посудини або елементів, що працюють під тиском, якщо за обсягом відбудовних робіт знадобиться такий огляд.
8. За вимогою інспектора Держгірпомнагляду України або відповідального за нагляд за технічним станом і експлуатацією посудини.

В яких випадках до позачергового технічного опосвідчення має бути проведено експертне

обстеження (технічне діагностування) посудини ЕТЦ чи спеціалізованою організацією?

1. Якщо посудина не експлуатувалася більше 12 місяців.
2. Якщо проводилося виправлення випинів або вм'ятин, а також реконструкція або ремонт посудини із застосуванням зварювання чи паяння елементів, що працюють під тиском.
3. Перед накладанням на стінки посудини захисного покриття.
4. Після відпрацювання розрахункового строку служби посудини, встановленого проектом, документацією підприємства-виготовлювача або іншою НД.
5. Після аварії посудини або елементів, що працюють під тиском, якщо за обсягом відбудовних робіт знадобиться такий огляд.

Де може проводитися технічний огляд посудин, цистерн, балонів і бочок?

1. На спеціальних ремонтно-випробувальних пунктах.
2. На підприємствах-виготовлювачах.
3. На наповнювальних станціях.
4. На підприємствах-власниках, які мають у своєму розпорядженні необхідну базу, устаткування для проведення опосвідчень.

Ким проводиться первинне технічне опосвідчення наново встановлених посудин після їх монтажу і реєстрації?

1. Експертом ЕТЦ.
2. У власників – відповідальним по нагляду за технічним станом і експлуатацією посудин, а на наповнювальних станціях – спеціально призначеним для цих цілей інженерно-технічним працівником.

Ким проводиться періодичне технічне оповіщення зареєстрованих і тих, що не підлягають реєстрації, посудин, бочок і балонів у власників?

1. Відповідальним по нагляду за технічним станом і експлуатацією посудин.

2. Для зареєстрованих посудин – експертом ЕТЦ; для посудин, які не підлягають реєстрації, – відповідальним по нагляду за технічним станом і експлуатацією посудин.

2.5. Змістовний модуль "Правила пожежної безпеки"

Правила пожежної безпеки в Україні є обов'язковими для виконання:

1. Усіма центральними та місцевими органами державної виконавчої влади.

2. Підприємствами, установами, організаціями (незалежно від виду їх діяльності та форм власності).

3. Підприємствами, установами, організаціями державної форми власності.

4. Посадовими особами та громадянами.

На які об'єкти поширюється дія загальних вимог Правил пожежної безпеки в Україні?

1. На підприємства, установи, організації та інші об'єкти.

2. На житлові будинки, що експлуатуються, будуються, реконструюються, технічно переоснащуються і розширюються.

3. На підземні споруди та транспортні засоби.

На кого покладається забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій?

1. На їх керівників.
2. На осіб, уповноважених керівниками, якщо інше не передбачене відповідним договором.
3. На голову пожежно-технічної комісії.
4. На працівників та службовців.

Що з переліченого нижче зобов'язані робити власники підприємств та уповноважені ними органи для забезпечення пожежної безпеки на підприємствах?

1. Розробляти комплексні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки, впроваджувати досягнення науки і техніки, позитивний досвід.

2. Відповідно до НАПБ розробляти і затверджувати положення, інструкції, нормативні акти, що діють у межах підприємства, здійснювати постійний контроль за їх додержанням.

3. Забезпечувати дотримання протипожежних вимог стандартів, норм, правил, а також вимог приписів і постанов органів державного пожежного нагляду.

4. Організовувати навчання працівників правилам пожежної безпеки та пропаганду заходів щодо їх забезпечення.

5. У разі відсутності в нормативних актах вимог, необхідних для забезпечення пожежної безпеки, вживати відповідних заходів, погоджуючи їх з органами державного пожежного нагляду.

6. Утримувати у справному стані засоби протипожежного захисту і зв'язку, пожежну техніку, обладнання та інвентар, не допускати їх використання не за призначенням.

7. Подавати на вимогу Державної пожежної охорони відомості та документи про стан пожежної безпеки об'єктів і продукції, що ними виробляється.

8. Здійснювати заходи щодо впровадження автоматичних засобів виявлення та гасіння пожеж і використання з цією метою виробничої автоматики.

9. Своєчасно інформувати пожежну охорону про несправності пожежної техніки, систем протипожежного захисту, водопостачання, а також про закриття доріг і проїздів на своїй території.

10. Проводити службове розслідування випадків пожеж.

Що забороняється без дозволу органів державного пожежного нагляду?

1. Початок роботи новоствореного підприємства.

2. Експлуатація нових, реконструйованих виробничих, житлових та інших об'єктів.

3. Впровадження нових технологій.

4. Передача у виробництво зразків нових пожежонебезпечних машин, механізмів, устаткування та продукції.

5. Оренда будь-яких приміщень, будівель та споруд.

Усі види пожежної техніки та протипожежного устаткування, що застосовуються для запобігання пожежам і їх гасіння, повинні мати державний сертифікат якості. Ким визначається порядок одержання сертифікатів і термін їх дії?

1. Кабінетом Міністрів України.

2. МВС України.

3. Органами державного пожежного нагляду.

Яку відповідальність несуть посадові та фізичні особи, винні у порушенні "Правил пожежної

безпеки в Україні", відповідно до чинного законодавства?

1. Адміністративну.
2. Кримінальну.
3. Іншу відповідальність відповідно до чинного законодавства.

В яких випадках підприємства можуть притягатися керівниками органів державного пожежного нагляду до сплати штрафу?

1. За порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні.
2. За невиконання приписів посадових осіб державного пожежного нагляду.

Які організаційні заходи повинен здійснити керівник підприємства для забезпечення пожежної безпеки?

1. Визначити обов'язки посадових осіб (у тому числі заступників керівника) щодо забезпечення пожежної безпеки.
2. Призначити відповідальних за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, діляниць, технологічного та інженерного устаткування.
3. Призначити відповідальних за утримання та експлуатацію технічних засобів протипожежного захисту.

Які організаційні заходи пожежної безпеки повинні бути проведені на підприємстві?

1. Наказом (інструкцією) повинен бути встановлений відповідний протипожежний режим.
2. Повинна бути опрацьована загальнооб'єктна інструкція про заходи пожежної безпеки.
3. Повинні бути опрацьовані інструкції для усіх вибухопожежонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень.

4. Повинні бути розроблені інструкції тільки для вибухонебезпечних приміщень з технологічними блоками I категорії небезпеки вибуху.

Коли повинні вивчатися загальнооб'єктні інструкції про заходи пожежної безпеки та інструкції для усіх вибухопожежонебезпечних і пожежонебезпечних приміщень?

1. Періодично – не рідше 1 разу на 6 місяців.
2. Під час проведення протипожежних інструктажів.
3. Під час проходження пожежно-технічного мінімуму.
4. У системі виробничого навчання.

Де та в якому випадку повинні бути розроблені та вивішені на видних місцях плани (схеми) евакуації людей на випадок пожежі?

1. У будівлях та спорудах (крім житлових будинків), які мають два поверхи і більше.
2. У разі одночасного перебування на поверсі більше 25 осіб.
3. У разі одночасного перебування на поверсі більше 20 осіб.

В яких випадках адміністрація зобов'язана забезпечити своєчасну переробку планів евакуації та інструкцій?

1. У разі зміни планування або функціонального призначення будівель (приміщень, споруд).
2. У разі зміни технології виробництва.
3. У разі зміни штатного розкладу персоналу.

Про що повинні регулярно інформувати підрозділи Державної пожежної охорони власники підприємств, на яких застосовуються й переробляються сильнодіючі отруйні речовини та джерела радіоактивного випромінювання?

1. Про кількість таких речовин та матеріалів.

2. Про токсичні властивості цих речовин.
3. Про особливості поведінки під час пожежі.
4. Про інші дані, необхідні для забезпечення безпеки особового складу, який залучається для гасіння пожежі та проведення аварійно-рятувальних робіт на цих підприємствах.

Що повинно бути передбачене інструкцією для працівників охорони (сторожів, вахтових, вартових)?

1. Їхні обов'язки щодо контролю за додержанням протипожежного режиму, огляду території і приміщень.
2. Порядок дій у разі виявлення пожежі, спрацювання засобів пожежної сигналізації та автоматичного пожежогасіння.
3. Список посадових осіб адміністрації, що мають викликатися в нічний час та вихідні дні у разі пожежі.

На яких підприємствах рішенням трудово-го колективу створюються пожежно-технічні комісії?

1. З кількістю працюючих 50 осіб та більше.
2. З кількістю працюючих 40 осіб та більше.
3. Тільки на підприємствах, що використовують вибухопожежонебезпечні речовини.

Для координації та вдосконалення роботи, пов'язаної із забезпеченням пожежної безпеки та контролем за її проведенням, повинні створюватися служби пожежної безпеки. Де створюються такі служби?

1. В апаратах міністерств.
2. У центральних органах державної виконавчої влади.
3. В апаратах об'єднань підприємств (асоціацій, корпорацій, концернів тощо) для виконання делегованих об'єднанню функцій у галузі пожежної безпеки.

4. На підприємствах з кількістю працюючих більше 100 осіб.

Усі працівники при прийнятті на роботу і за місцем роботи повинні проходити інструктажі з питань пожежної безпеки (протипожежні інструктажі). На які види поділяються ці інструктажі?

1. Вступний.
2. Первинний.
3. Повторний на робочому місці.
4. Позаплановий.
5. Цільовий.
6. Поточний.

Хто повинен проходити спеціальне навчання (пожежно-технічний мінімум)?

1. Особи, яких приймають на роботу, пов'язану тільки з підвищеною пожежною небезпекою.

2. Усі працівники, яких приймають на роботу на промислові підприємства.

Коли посадові особи повинні проходити навчання та перевірку знань питань пожежної безпеки?

1. До початку виконання своїх обов'язків і періодично один раз на три роки.

2. До початку виконання своїх обов'язків і періодично один раз на п'ять років.

3. До початку виконання своїх обов'язків та періодично один раз на рік.

Чи можуть бути допущені до роботи особи, які не пройшли навчання, протипожежний інструктаж і перевірку знань з питань пожежної безпеки?

1. Можуть, на термін до 3 місяців на роботи, які не пов'язані з підвищеною пожежною небезпекою.

2. Не можуть.

З ким узгоджуються програми навчання з питань пожежної безпеки?

1. Узгоджуються з органами державного пожежного нагляду.

2. Узгоджуються з органами Держгірпромнагляду.

3. Узгоджуються з вищою організацією, а у випадку її відсутності – з місцевими органами виконавчої влади.

Які з перелічених нижче вимог пожежної безпеки пред'являються до утримання території підприємства?

1. Повинна постійно утримуватися в чистоті та систематично очищатися від сміття, відходів виробництва, тари, опалого листя, які необхідно регулярно видаляти (вивозити) у спеціально відведені місця.

2. Забороняється влаштовувати звалища горючих відходів.

3. Дороги, проїзди й проходи до будівель, споруд, пожежних вододжерел, підступи до зовнішніх стаціонарних пожежних драбин, пожежного інвентарю, обладнання та засобів пожежогасіння мають бути завжди вільними, утримуватися справними, узимку очищатися від снігу.

4. До всіх будівель і споруд підприємства має бути забезпечений вільний доступ.

Які вимоги пред'являються до влаштування проїздів пожежних автомобілів на території підприємства?

1. На односмугових проїздах повинні влаштовуватися роз'їзні майданчики.

2. Тупикові проїзди мають закінчуватися поворотними майданчиками, які забезпечують можливість розвороту пожежних машин.

3. Проїзди по ґрунту треба укріплювати шлаком, гравієм або іншими місцевими матеріалами для забезпечення можливості під'їзду будь-якої пори року.

Які засоби безпеки застосовують на ділянках території підприємств, де можливі скупчення газів або пари?

1. Не дозволяється проїзд автомашин та іншого транспорту.

2. Повинні бути вивішені відповідні написи (показники).

Що повинно бути встановлено на території підприємства на видних місцях?

1. Таблички із зазначенням порядку виклику пожежної охорони.

2. Знаки місць розміщення первинних засобів пожегогасіння.

3. Схему руху транспорту, в якій слід вказати розміщення будівель, водойм, гідрантів, пірсів та градирень.

Де забороняється стоянка транспорту на території підприємства?

1. У наскрізних проїздах будівель.

2. На відстані менше 10 м від в'їзних воріт на територію об'єктів.

3. На відстані менше 15 м від в'їзних воріт на територію об'єктів.

4. На відстані менше 5 м від пожежних гідрантів, забірних пристроїв вододжерел, пожежного обладнання та інвентарю.

5. На поворотних майданчиках тупикових проїздів.

На якій відстані від будівель та споруд не дозволяється розводити багаття, спалювати відходи, тару, викидати незагашене вугілля та попіл?

1. Менше 8–10 м.

2. Менше 12 м.

3. Менше 15 м.

4. Менше 10 м.

Якими захисними пристроями повинні бути обладнані отвори у протипожежних стінах, перегородках та перекриттях проти поширення вогню та продуктів горіння?

1. Протипожежними дверми.

2. Вогнезахисними клапанами.

3. Водяними завісами та ін.

В який термін слід проводити перевірку стану вогнезахисної обробки (просочення) антипіренами дерев'яних конструкцій, тканин та інших горючих матеріалів?

1. Не менше одного разу на рік зі складанням акту перевірки.

2. Не менше одного разу на шість місяців зі складанням акту перевірки.

3. Один раз на три роки.

Що повинно бути визначено для всіх будівель та приміщень виробничого, складського призначення і лабораторій?

1. Категорія щодо вибухопожежної та пожежної небезпеки (за ОНТП 24–86).

2. Клас зони за ПУЕ, у тому числі для зовнішніх виробничих і складських дільниць, які необхідно позначити на вхідних дверях до приміщення, а також на межах зон всередині приміщення та іззовні.

Які вимоги пред'являються до розміщення вибухопожежонебезпечних приміщень?

1. У багатоповерхових будинках та спорудах вони повинні розміщатися біля зовнішніх стін верхніх поверхів.

2. Не допускається у підвальних та цокольних поверхах розміщення вибухопожежонебезпечних вироб-

ництв, зберігання та застосування ЛЗР і ГР, вибухових речовин, балонів з газами, целулоїду, горючої кіноплівки, карбїду кальцію та інших речовин і матеріалів, що мають підвищену вибухопожежну небезпеку (за винятком випадків, обумовлених чинними нормативними документами).

3. Не допускається у підвальних та цокольних поверхах улаштування складів горючих матеріалів, майстерень, де використовуються горючі матеріали, а також інших господарських приміщень, якщо вхід до них не ізольований від загальних евакуаційних сходових кліток.

Що забороняється у будівлях, приміщеннях, спорудах?

1. Прибирати приміщення і прати одяг із застосуванням бензину, гасу та інших ЛЗР та ГР.

2. Відігрівати замерзлі труби паяльними лампами та іншими засобами із застосуванням відкритого вогню.

3. Розкидати й залишати неприбраними промаслені обтиральні матеріали.

Які вимоги пред'являються до спецодягу працюючих з лаками, фарбами та іншими ЛЗР та ГР?

1. Повинен своєчасно підлягати пранню й ремонту.

2. Повинен зберігатися у розвішаному вигляді в металевих шафах, встановлених у спеціально відведених для цієї мети приміщеннях.

3. Адміністрація повинна встановити чіткий порядок заміни промасленого спецодягу на чистий.

Скільки осіб дозволяється одночасно розміщати (дозволяється перебування) у приміщенні з одним евакуаційним виходом?

1. Не більше 30 осіб.

2. Не більше 50 осіб.
3. Не більше 100 осіб.

Двері на шляхах евакуації повинні відчинятися в напрямку виходу з будівель (приміщень). В яких випадках допускається влаштування дверей з відчиненням усередину приміщення?

1. У разі одночасного перебування в ньому не більше 15 чоловік.
2. У разі одночасного перебування в ньому не більше 30 чоловік.
3. У санвузлах, з балконів, лоджій.
4. З площадок зовнішніх евакуаційних сходів.
5. У випадку, якщо двері ведуть у повітряну зону незадимлюваної сходової клітки.

Які вимоги пред'являються до утримання килимів, килимових доріжок та інших покриттів підлоги у приміщеннях з масовим перебуванням людей?

1. Повинні надійно кріпитися до підлоги.
2. Повинні бути малонебезпечними щодо токсичності продуктів горіння.
3. Повинні мати помірну димоутворюючу здатність.

Які вимоги пред'являються до евакуаційного освітлення?

1. Світильники евакуаційного освітлення повинні вмикатися з настанням сутінків у разі перебування в будівлі людей.
2. Шляхи евакуації, що не мають природного освітлення, повинні постійно освітлюватися електричним світлом (у разі наявності людей).
3. Шляхи евакуації повинні постійно освітлюватися незалежно від наявності у будівлі людей.

Що з переліченого нижче забороняється робити на шляхах евакуації?

1. Влаштувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, розсувні, підйомні двері, такі двері, що обертаються, та інші пристрої, які перешкоджають вільній евакуації людей.

2. Захаращувати шляхи евакуації меблями, обладнанням, різними матеріалами та готовою продукцією, навіть якщо вони не зменшують нормативну ширину.

3. Забивати, заварювати, замикати на навісні замки, болтові з'єднання та інші запори, що важко відчиняються зсередини, зовнішні евакуаційні двері будівель.

4. Застосовувати на шляхах евакуації (крім будівель V ступеня вогнестійкості) горючі матеріали для облицювання стін і стель, а також сходів та сходових площадок.

2.6. Змістовний модуль "Безпечна експлуатація персональних комп'ютерів"

Що повинно забезпечувати облаштування робочих місць, обладнаних ПК?

1. Належні умови освітлення приміщення і робочого місця.

2. Температуру повітря не вище ніж 20 °С.

3. Належні ергономічні характеристики основних елементів робочого місця.

4. Оптимальні параметри мікроклімату (температура, відносна вологість, швидкість руху, рівень іонізації повітря).

Де не допускається розташування приміщень для роботи ПК?

1. У підвалах.

2. У цокольних поверхах.
3. На останньому поверсі.

Чим повинні бути оснащені приміщення з ПК відповідно до вимог пожежної безпеки?

1. Системою автоматичної пожежної сигналізації з димовими пожежними сповіщувачами.
2. Переносними пінними вогнегасниками з розрахунку 2 шт. на кожні 20 м² площі приміщення.
3. Переносними вуглекислотними вогнегасниками з розрахунку 1 шт. на кожні 20 м² площі приміщення.
4. Переносними вуглекислотними вогнегасниками з розрахунку 2 шт. на кожні 20 м² площі приміщення.

Як повинні розміщуватися світильники системи загального освітлення в приміщеннях з ПК, установленими в ряд?

1. У вигляді суцільних або переривчатих ліній, що розміщуються над робочими місцями.
2. У вигляді суцільних або переривчатих ліній, що розміщуються збоку від робочих місць (переважно справа) перпендикулярно до лінії зору працівників.
3. У вигляді суцільних або переривчатих ліній, розміщених збоку від робочих місць (переважно зліва) перпендикулярно до лінії зору працівників.
4. У вигляді суцільних або переривчатих ліній, розміщених збоку від робочих місць (переважно зліва) паралельно лінії зору працівників.

Як повинні розміщуватися світильники системи загального освітлення в приміщеннях з ПК, встановленими за периметром?

1. Світильники штучного освітлення повинні розміщуватися локально над робочими місцями.
2. Світильники штучного освітлення повинні розміщуватися у вигляді суцільних або переривчатих ліній збоку від робочих місць (переважно справа).

3. Світильники штучного освітлення повинні розміщуватися у вигляді суцільних або переривчатих ліній збоку від робочих місць (переважно зліва).

Яка повинна бути яскравість світильників загального освітлення в зоні кутів випромінювання від 50° до 90° відносно вертикалі в подовжній і поперечній площинах?

1. Не більше 100 кд/м².
2. Не більше 200 кд/м².
3. Не більше 300 кд/м².
4. Не більше 400 кд/м².

Яким повинен бути захисний кут світильників в приміщеннях з ПК?

1. Не більшим ніж 20°.
2. Не більшим ніж 30°.
3. Не більшим ніж 40°.
4. Не більшим ніж 60°.

Яким повинен бути рівень освітленості на робочому столі в зоні розташування документів?

1. 100–200 лк.
2. 200–300 лк.
3. 300–500 лк.
4. 500–700 лк.

З якою періодичністю потрібно очищати віконне скло і світильники для забезпечення нормативних значень освітлення в приміщенні з ПК загального і персонального користування?

1. Не рідше ніж 1 раз на рік.
2. Не рідше ніж 2 рази на рік.
3. Не рідше ніж 1 раз на місяць.
4. Щотижня.

Які заходи повинні застосовуватися для забезпечення допустимих рівнів шуму на робочих місцях з ПК?

1. Джерела шуму (АЦП, принтери і тому подібне) потрібно розташовувати поза приміщеннями для роботи з ПК.

2. Потрібно застосовувати засоби звукопоглинання.

3. Потрібно застосовувати протишумові навушники.

Яка оптимальна відносна вологість повітря в приміщеннях з ПК?

1. 20–40 %.

2. 40–60 %.

3. 60–80 %.

4. 70–90 %.

Яка оптимальна швидкість руху повітря в приміщеннях з ПК у холодну пору року?

1. 0,1 м/с.

2. 0,3 м/с.

3. 0,5 м/с.

4. 0,7 м/с.

Яка оптимальна швидкість руху повітря в приміщеннях з ПК у теплу пору року?

1. 0,1 м/с для робіт категорії 1а; 0,2 м/с для робіт категорії 1б.

2. 0,2 м/с для робіт категорії 1а; 0,4 м/с для робіт категорії 1б.

3. 0,3 м/с для робіт категорії 1а; 0,5 м/с для робіт категорії 1б.

4. 0,5 м/с.

Що забороняється робити з точки зору електробезпеки в приміщеннях з ПК?

1. Експлуатувати кабелі та проводи з пошкодженою або такою, що втратила захисні властивості за час експлуатації, ізоляцією.

2. Залишати під напругою кабелі з неізольованими провідниками.

3. Застосовувати саморобні подовжувані, які не відповідають вимогам "Правил влаштування електроустановок" до переносних електропроводок.

4. Застосовувати для опалення приміщення нестандартне (саморобне) електронагрівальне обладнання або лампи розжарювання.

5. Застосовувати пристрої для кондиціонування повітря.

6. Користуватися пошкодженими розетками, розгалужувальними та з'єднувальними коробками, вимикачами та іншими електровиробами, а також лампами, скло яких має сліди затемнення або випинання.

7. Підвішувати світильники безпосередньо на струмопровідних проводах, обгортати електролампи і світильники папером, тканиною та іншими горючими матеріалами, експлуатувати їх зі знятими ковпаками (розсіювачами).

8. Використовувати електроапаратуру і прилади в умовах, що не відповідають вказівкам (рекомендаціям) підприємств-виготовлювачів.

Яка площа та який об'єм приміщення повинні виділятися для одного робочого місця з ПК?

1. Площа не менше 4,0 м², об'єм не менше 16 м³.

2. Площа не менше 5,0 м², об'єм не менше 18 м³.

3. Площа не менше 6,0 м², об'єм не менше 20 м³.

4. Площа не менше 8,0 м², об'єм не менше 24 м³.

Як повинні розміщуватися робочі місця з ПК відносно світлових прорізів?

1. Так, щоб природне світло падало збоку переважно справа.

2. Так, щоб природне світло падало збоку переважно зліва.

3. Так, щоб природне світло падало позаду.

4. Так, щоб природне світло падало спереду.

На якій відстані від стін зі світловими прорізами повинні розміщуватися робочі місця з ПК?

1. Не менше 1 м.

2. Не менше 1,2 м.

3. Не менше 1,5 м.

4. Не менше 2 м.

5. Не менше 2,5 м.

Якою повинна бути відстань між тильною поверхнею одного монітора ПК і екраном іншого монітора?

1. Не менше 1 м.

2. Не менше 1,2 м.

3. Не менше 1,5 м.

4. Не менше 2 м.

5. Не менше 2,5 м.

Яким повинне бути робоче сидіння користувача ПК?

1. Підйомно-поворотним.

2. Таким, що регулюється за висотою сидіння.

3. Таким, що регулюється за кутом нахилу.

4. Таким, що регулюється за відстанню спинки від переднього краю сидіння.

5. Таким, що регулюється за висотою підлокітників.

6. Таким, що регулюється за висотою підставки для ніг.

7. Таким, що регулюється за висотою підголовника.

Які перерви протягом робочої зміни повинні передбачатися під час виконання протягом дня робіт на ПК?

1. Перерви для відпочинку та їжі (обідні перерви).

2. Перерви для відпочинку та особистих потреб (відповідно до трудових норм).

3. Додаткові перерви, які вводяться для окремих професій з урахуванням особливостей трудової діяльності.

Який режим праці та відпочинку протягом робочої зміни встановлюється для розробників програм із застосуванням ПК?

1. Перерва для відпочинку тривалістю 5 хв через кожну годину роботи.

2. Перерва для відпочинку тривалістю 15 хв через кожну годину роботи.

3. Перерва для відпочинку тривалістю 15 хв через кожні 2 години роботи.

4. Перерва для відпочинку тривалістю 10 хв через кожну годину роботи.

Який режим праці та відпочинку протягом робочої зміни встановлюється для операторів по застосуванню ПК?

1. Перерва для відпочинку тривалістю 5 хв через кожну годину роботи.

2. Перерва для відпочинку тривалістю 15 хв через кожну годину роботи.

3. Перерва для відпочинку тривалістю 15 хв через кожні 2 години роботи.

4. Перерва для відпочинку тривалістю 10 хв через кожну годину роботи.

Який режим праці і відпочинку протягом робочої зміни встановлюється для операторів комп'ютерного набору ПК?

1. Перерва для відпочинку тривалістю 5 хв через кожну годину роботи.

2. Перерва для відпочинку тривалістю 15 хв через кожну годину роботи.

3. Перерва для відпочинку тривалістю 15 хв через кожні 2 години роботи.

4. Перерва для відпочинку тривалістю 10 хв через кожну годину роботи.

Якою повинна бути тривалість безперервної роботи за монітором ПК у всіх випадках, коли виробничі обставини не дозволяють застосувати перерви, що регламентуються?

1. Не повинна перевищувати 3 години.

2. Не повинна перевищувати 4 години.

3. Не повинна перевищувати 5 годин.

4. Не повинна перевищувати 6 годин.

Якою тривалістю повинна бути перерва кожну годину при 12-годинній робочій зміні в останні 4 години роботи за монітором ПК?

1. 5 хвилин.

2. 10 хвилин.

3. 15 хвилин.

4. 25 хвилин.

З якою метою проводиться комплекс гімнастичних вправ під час регламентованих перерв при роботі з ПК?

1. Для зняття нервового напруження.

2. Для зняття фізичного перенапруження.

3. Для мускульного розслаблення.

4. Для відновлення функцій фізіологічних систем, які порушуються протягом трудової діяльності.

5. Для зняття втоми очей.

6. Для поліпшення мозкового кровообігу і працездатності.

Яким медичним оглядам підлягають всі працівники, що виконують роботи, пов'язані з експлуатацією, обслуговуванням, налагодженням та ремонтом ПК?

1. Попередньому медичному огляду під час оформлення на роботу.

2. Періодичним медичним оглядам протягом трудової діяльності.

З якою періодичністю проводяться періодичні медичні огляди працівників, що виконують роботи, пов'язані з експлуатацією, обслуговуванням, налагодженням та ремонтом ПК?

1. Щорічно.

2. Один раз на 2 роки.

3. Один раз на 3 роки.

4. Один раз на 5 років.

Які основні медичні критерії оцінки придатності до роботи з моніторами та ПК?

1. Показники стану органів слуху.

2. Показники стану органів зору.

3. Показники стану вестибулярного апарату.

4. Показники стану органів нервової системи.

Які види навчання та перевірки знань повинні проходити посадові особи і спеціалісти, інші працівники підприємств, зайняті організацією та виконанням робіт, пов'язаних з експлуатацією, профілактичним обслуговуванням, налагодженням та ремонтом ПК?

1. Підготовку (підвищення кваліфікації).

2. Перевірку знань з охорони праці, "Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин", питань пожежної безпеки.

3. Інструктажі з охорони праці та з питань пожежної безпеки.

З якою періодичністю зобов'язані проходити перевірку знань нормативних актів з охорони праці працівники, що виконують роботи з профілактичного обслуговування, налагодження і ремонту ПК?

1. Один раз на 5 років.
2. Один раз на 3 роки.
3. Один раз на рік.
4. Один раз на 6 місяців.

Яких працівників не дозволяється допускати до робіт, пов'язаних з експлуатацією ПК?

1. Що не пройшли медичні огляди.
2. Що не пройшли у встановленому порядку навчання з охорони праці та пожежної безпеки.
3. Що не пройшли у встановленому порядку перевірку знань з охорони праці та пожежної безпеки.
4. Що не пройшли у встановленому порядку інструктажі з охорони праці та пожежної безпеки.
5. Працівників молодше 21 року.

Яку кваліфікаційну групу з електробезпеки повинні мати особи, допущені до робіт з обслуговування, налагодження та ремонту ПК?

1. I групу.
2. Не нижче II групи.
3. Не нижче III групи.
4. IV групу.

Які права в області охорони праці має працівник, що виконує роботи, пов'язані з експлуатацією ПК?

1. Працівник має право на відповідне дослідження очей та зору особою відповідної кваліфікації при виник-

ненні скарг на погіршення зору, яке може бути наслідком роботи на ПК.

2. Працівник має право на отримання за рахунок роботодавця індивідуальних засобів коригування зору відповідно до умов роботи за ПК, якщо результати досліджень показали, що вони є необхідними.

3. Працівник має право на інформацію про всі важливі питання, що стосуються його здоров'я та безпеки, пов'язані з перебуванням за робочим місцем, а також про заходи, що вживаються на виконання вимог "Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин".

4. Працівник має право на пільги і компенсації за роботу в особливо шкідливих і особливо небезпечних умовах праці під час експлуатації ПК.

Які обов'язки в області охорони праці працівника, що виконує роботи, пов'язані з експлуатацією ПК?

1. Знати та виконувати вимоги нормативно-правових актів про охорону праці, "Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин", інструкцій з охорони праці, інструкцій щодо експлуатації застосовуваного обладнання, правила поведіння з устаткуванням, інструментом та іншими засобами виробництва.

2. Використовувати засоби колективного та індивідуального захисту.

3. Додержуватися зобов'язань з охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства.

4. Проходити в установленому порядку попередні та періодичні медичні огляди.

5. Негайно повідомляти власника або безпосереднього керівника робіт про кожну виявлену серйозну та безпосередню небезпеку, про будь-яке пошкодження захисних пристроїв та засобів захисту, про несправності устаткування, інструменту та інших засобів виробництва.

6. Не відключати захисні пристрої, не проводити самовільних змін конструкції і складу устаткування або його технічного налагоджування.

За що несе відповідальність власник підприємства згідно з "Правилами охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин"?

1. За безпечність конструкції ПК.
2. За безпечність експлуатації ПК.
3. За безпечність обслуговування, ремонту та налагодження ПК.
4. За відповідність обладнання, виробничих приміщень, робочих місць "Правилам охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин".

Яку відповідальність несуть особи, винні в порушенні "Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин"?

1. Дисциплінарну.
2. Адміністративну.
3. Матеріальну.
4. Кримінальну.

※ ※ ※ ※ ※ ※ ※ ※

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Гогіташвілі, Г. Г.** Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Гогіташвілі, Є.-Т. Карчевські, В. М. Лапін. – К. : Знання, 2007. – 367 с.

2. **Зеркалов, В. Д.** Охорона праці в галузі. Загальні вимоги [Текст] : навч. посіб. / В. Д. Зеркалов. – К. : Основа, 2011. – 551 с.

3. **Катренко, Л. А.** Охорона праці. Курс лекцій. Практикум [Текст] : навч. посіб. / Л. А. Катренко, Ю. В. Кіт, І. П. Пістун. – Суми : Університетська книга, 2009. – 540 с.

4. Основи охорони праці [Текст] : підручник / за ред. проф. В. В. Березуцького. – Х. : Факт, 2005. – 480 с.

5. Основи охорони праці [Текст] : підручник / К. Н. Ткачук, М. О. Халімовський, В. В. Зацарний [та ін.]. – К. : Основа, 2006. – 444 с.

6. **Пістун, І. П.** Охорона праці в суднобудуванні [Текст] : навч. посіб. / І. П. Пістун, А. М. Тубальцев, Н. П. Тубальцева. – Львів : Тріада плюс, 2009. – 580 с.

7. **Протоєрейський, О. С.** Охорона праці в галузі [Текст] : навч. посіб. / О. С. Протоєрейський, О. І. Запорожець. – К. : Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с.

8. **Русаловський, А. В.** Правові та організаційні питання охорони праці [Текст] : навч. посіб. / А. В. Русаловський. – К. : Університет "Україна", 2009. – 295 с.

9. **Третьяков, О. В.** Охорона праці [Текст] : навч. посіб. з тестовим комплексом на CD / О. В. Третьяков, В. В. Зацарний, В. Л. Безсонний ; за ред. К. Н. Ткачука. – К. : Знання, 2010. – 167 с. + компакт-диск.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://www.dnopr.kiev.ua> – офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).

2. <http://www.mon.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.

3. <http://www.dsns.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

4. <http://www.social.org.ua> – офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

5. <http://www.nau.ua> – інформаційно-пошукова правова система "Нормативні акти України (НАУ)".

6. <http://www.budinfo.com.ua> – портал "Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ".

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Питання для поточного та підсумкового модульного контролю

1. Охорона праці як невід'ємна складова соціальної відповідальності.
2. Міжнародні норми соціальної відповідальності.
3. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Основні напрямки співробітництва.
4. Законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі.
5. Показчик нормативно-правових актів з питань охорони праці.
6. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.
7. Положення про організацію системи управління охороною праці в галузі.
8. Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП).
9. Забезпечення функціонування та побудова СУОП в організації.
10. Положення про СУОП, структура та зміст її розділів.
11. Планування заходів з охорони праці.
12. Мета та принципи функціонування. Організаційна та функціональна структури СУОПГ.
13. Регіональні системи управління охороною праці, мета, принципи та основні функції.
14. Служби охорони праці місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.
15. Мета та завдання розслідування нещасних випадків.

16. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків.

17. Обставини, за яких проводиться розслідування.

18. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом.

19. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві.

20. Спеціальне розслідування нещасних випадків.

21. Організація розслідування, склад комісій з розслідування, основні документи.

22. Особливості розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру.

23. Дослідження та профілактика виробничого травматизму.

24. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин.

25. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань.

26. Розподіл травм за ступенем тяжкості.

27. Методи дослідження виробничого травматизму.

28. Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності в галузі.

29. Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу.

30. Загальні вимоги безпеки в галузі. Вимоги безпеки під час експлуатації основного технологічного обладнання, при підготовці сировини та при виробництві продукції.

31. Вимоги безпеки до розміщення обладнання та утримання робочих місць. Забезпечення безпеки контрольно-вимірювальних приладів, автоматизованих систем керування, сигналізації та зв'язку.

32. Вимоги до санітарного контролю за станом повітря робочої зони.
33. Вимоги до засобів індивідуального захисту.
34. Особливості заходів електробезпеки на підприємствах галузі.
35. Вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень.
36. Утримання території підприємств галузі.
37. Особливості охорони праці при ремонтних роботах, під час вантажно-розвантажувальних робіт.
38. Вимоги безпеки праці під час експлуатації систем опалення, вентиляції і кондиціонування повітря.
39. Вимоги до працівників певних категорій і порядок допуску їх до роботи.
40. Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі.
41. Шкідливі хімічні речовини, біологічні чинники, виробничий пил.
42. Вібрація, шум, інфразвук, ультразвук.
43. Виробничі випромінювання.
44. Мікроклімат робочої зони.
45. Важкість праці: динамічні, статичні навантаження.
46. Напруженість праці.
47. Увага, напруженість аналізаторних функцій, емоційна та інтелектуальна напруженість, монотонність праці.
48. Організація наукових досліджень та основні наукові проблеми в галузі охорони праці.
49. Наукова база охорони праці.
50. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці, галузеві науково-

дослідні інститути з питань охорони праці, відділи та лабораторії з питань охорони праці галузевих науково-дослідних інститутів.

51. Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Загальнодержавна (національна), галузеві, регіональні програми.

52. Аналіз професійного та виробничого ризиків.

53. Аналіз, прогнозування, профілактика травматизму та професійної захворюваності.

54. Автоматизовані системи керування охороною праці, обліку, аналізу та дослідження травматизму.

55. Травмонебезпечні робочі місця і професії в галузі.

56. Розподіл причин виробничих травм у галузі за питомою вагою.

57. Тяжкість виробничого травматизму в галузі.

58. Основні напрями попередження виробничого травматизму в умовах галузі.

59. Напрями робіт щодо профілактики виробничого травматизму в галузі.

60. Заходи та засоби забезпечення безпеки при стихійних лихах і катастрофах.

61. Класи виробничих та складських приміщень по вибуховій та пожежній небезпеці.

62. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.

63. Забезпечення безпечної евакуації персоналу.

64. Пожежна безпека технологічного устаткування, електрообладнання, систем опалення, вентиляції.

65. Державний пожежний нагляд.

66. Пожежна профілактика при проектуванні та експлуатації промислових об'єктів, будинків, споруд, технологічного обладнання.

67. Пожежна сигналізація і зв'язок.
68. Засоби гасіння пожеж.
69. Протипожежне водопостачання.
70. Первинні засоби пожежогасіння.
71. Автоматичні засоби пожежогасіння на об'єктах галузі.
72. Органи державного нагляду за охороною праці.
73. Основні принципи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.
74. Держгірпромнагляд. Права і відповідальність посадових осіб Держгірпромнагляду.
75. Перелік питань для здійснення планових заходів державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.
76. Проведення державного нагляду за охороною праці. Види та основні параметри проведення наглядових заходів.
77. Завдання страхування від нещасного випадку.
78. Суб'єкти та об'єкти страхування. Види страхування. Страховий ризик і страховий випадок.
79. Фонд соціального страхування від нещасних випадків. Правління Фонду. Виконавча дирекція Фонду.
80. Страхові експерти з охорони праці, їх функції і повноваження. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів. Джерела фінансування Фонду.
81. Страхові тарифи. Страхові виплати.
82. Обов'язки та права суб'єктів страхування від нещасних випадків. Обов'язки Фонду. Права та обов'язки застрахованої особи. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника.

ДОДАТОК 2 Тестові завдання з курсу "Охорона праці в галузі"

Тест 1. Аналіз виробничого травматизму, який полягає у детальному розслідуванні всього комплексу умов, при яких відбувся нещасний випадок, проводиться таким методом:

- 1) статистичним;
- 2) груповим;
- 3) монографічним;
- 4) необхідний метод не наведено.

Тест 2. Середня швидкість руху повітря у виробничих та навчальних приміщеннях повинна складати у холодну та перехідну пору року:

- 1) 0,2...0,5 м/с;
- 2) 0,5...1,5 м/с;
- 3) 2,0...6,0 м/с;
- 4) 6,0...11,0 м/с.

Тест 3. Який вид навчання з охорони праці проводиться з робітниками, що виконують завдання підвищеної небезпеки, на які повинен складатися наряд-допуск:

- 1) періодичний інструктаж;
- 2) курсове навчання;
- 3) інструктаж на робочому місці;
- 4) цільовий інструктаж.

Тест 4. При підвищенні температури повітря до температури тіла людини вирішальне значення має відвід тепла завдяки:

- 1) конвекції біля тіла;
- 2) теплопровідності через одяг;

- 3) випромінюванню;
- 4) процесу масообміну.

Тест 5. Вищий нагляд за виконанням законів про працю всіма міністерствами та відомствами, підприємствами, установами і організаціями покладається на:

- 1) Держгірпромнагляд;
- 2) Держсаннагляд;
- 3) Держпожежнагляд;
- 4) Генеральну прокуратуру.

Тест 6. Який максимальний термін встановлений для розслідування нещасного випадку:

- 1) не більше 8 годин;
- 2) не більше доби;
- 3) не більше трьох діб;
- 4) не більше двох тижнів.

Тест 7. Адміністративна відповідальність за порушення правил і норм охорони праці визначається:

- 1) оголошенням догани;
- 2) пониженням на посаді;
- 3) переводом на нижче оплачувану роботу;
- 4) накладенням штрафу;
- 5) звільненням з роботи.

Тест 8. Як часто слід проводити очищення віконного скла навчальних приміщень зовні для створення належної освітленості:

- 1) не рідше двох разів на рік;
- 2) не рідше чотирьох разів на рік;
- 3) не рідше шести разів на рік;
- 4) щомісячно;
- 5) термін правилами не регламентується.

Тест 9. Яка одиниця вимірювання використовується при вимірюванні світлового потоку:

- 1) люмен;

- 2) стерадіан;
- 3) свіча;
- 4) люкс;
- 5) ніт.

Тест 10. Який вид інструктажу передбачається проводити у кабінеті з техніки безпеки:

- 1) вступний;
- 2) періодичний;
- 3) поточний;
- 4) інструктаж майстра або керівника робіт.

Тест 11. За яким терміном необхідно зберігати Акт за формою Н-1:

- 1) 10 років;
- 2) 30 років;
- 3) 45 років;
- 4) 60 років.

Тест 12. Сумісне освітлення – це поєднання освітлень:

- 1) загального та місцевого;
- 2) загального та аварійного;
- 3) природного і штучного;
- 4) верхнього та бокового.

Тест 13. Які метеорологічні умови різко знижують надійність люмінесцентного освітлення:

- 1) вологість;
- 2) температура повітря;
- 3) швидкість руху повітря;
- 4) додатна теплова радіація;
- 5) від'ємна теплова радіація.

Тест 14. В яких межах частот знаходяться особливо шкідливі вібрації тіла людини:

- 1) 20...80 Гц;
- 2) 4...16 Гц;
- 3) 6...30 Гц;
- 4) 10...150 Гц.

Тест 15. Який вид навчання з охорони праці проводиться з працівниками після шести місяців їх роботи:

- 1) курсове навчання;
- 2) вступний інструктаж;
- 3) інструктаж на робочому місці;
- 4) періодичний інструктаж.

Тест 16. Основним методом боротьби з шумом та вібраціями є:

- 1) застосування зрівноважених машин, використання звукопоглинаючих матеріалів;
- 2) зменшення шуму та вібрації в процесі проектування обладнання і технологічних процесів;
- 3) застосування поглинальних пристроїв, спеціальних фундаментів, звукоізоляційних перегородок та екранів.

Тест 17. Не рідше якого терміну повинен проводитися з учнями та студентами повторний (періодичний) інструктаж:

- 1) один раз у півроку;
- 2) щорічно;
- 3) один раз у два роки;
- 4) один раз у три роки;
- 5) один раз у п'ять років.

Тест 18. При температурі повітря вище 30 °С більша частина тепла віддається людиною шляхом:

- 1) випромінювання та випаровування поту;
- 2) конвекції та випромінювання;
- 3) випромінювання та теплопровідності;

- 4) конвекції та випаровування поту;
- 5) випаровування поту та теплопровідності.

Тест 19. Які заходи навчання з питань охорони праці належать до обов'язкових:

- 1) організація фотовиставок, куточків, кабінетів з охорони праці;
- 2) курсове навчання та інструктажі;
- 3) проведення лекцій, доповідей, бесід;
- 4) демонстрація кінофільмів, використання плакатів та іншої наочності.

Тест 20. З якого віку дозволяється працювати на тяжких роботах та роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці:

- 1) з 16 років чоловікам та з 17 років жінкам;
- 2) з 17 років чоловікам та 18 років жінкам;
- 3) з 16 років чоловікам та з 18 років жінкам;
- 4) з 18 років чоловікам і жінкам;
- 5) з 18 років чоловікам, жіночу працю застосовувати заборонено.

Тест 21. Яка тривалість робочого дня встановлена для осіб у віці від 15 до 16 років:

- 1) 4 години;
- 2) 5 годин;
- 3) 6 годин;
- 4) 7 годин.

Тест 22. Від чого залежить ступінь впливу зовнішніх метеорологічних умов на мікроклімат приміщень:

- 1) величини приміщення, його висоти, стану теплоізоляції стін та покрівлі, освітленості;
- 2) величини приміщення, вентиляції, наявності та площі віконних отворів, освітленості;
- 3) наявності та площі віконних отворів, стану теплоізоляції стін і покрівлі.

Тест 23. При якому числі одночасно потерпілих нещасний випадок вважається груповим:

- 1) 2 осіб і більше;
- 2) 3 осіб і більше;
- 3) 4 осіб і більше;
- 4) 5 осіб і більше.

Тест 24. Основним законодавчим документом про охорону праці є:

- 1) Закон "Про охорону праці";
- 2) Конституція України;
- 3) Система стандартів безпеки праці;
- 4) Будівельні норми і правила;
- 5) Санітарні норми і правила.

Тест 25. Які заходи навчання з питань охорони праці належать до додаткових:

- 1) курсове навчання і вступний інструктаж;
- 2) періодичний і поточний інструктажі;
- 3) організація фотовиставок, куточків, кабінетів з охорони праці;
- 4) курсове навчання і демонстрація кінофільмів.

Тест 26. Яке із зазначених випромінювань володіє найбільшою проникною здатністю:

- 1) альфа-частинки;
- 2) ультрафіолетові промені;
- 3) інфрачервоні промені;
- 4) гамма-випромінювання;
- 5) бета-частинки.

Тест 27. Який термін експлуатації ламп розжарення:

- 1) 0,5...1,0 тис. годин;
- 2) 1,0...1,5 тис. годин;
- 3) 1,5...2,5 тис. годин;
- 4) 5,0...7,0 тис. годин.

Тест 28. Який із зазначених нижче нещасних випадків не вважається тим, що пов'язаний з виробництвом:

- 1) травма при виконанні виробничого завдання на несправному обладнанні;
- 2) травма при використанні обладнання підприємства в особистих цілях з дозволу адміністрації;
- 3) травма при роботі з дозволу адміністрації на верстаті, у якого відсутнє захисне огородження;
- 4) травма при спортивних іграх на території організації;
- 5) травма при використанні транспортних засобів підприємства в особистих цілях.

Тест 29. Середня норма обміну повітря (у відсутності додаткових шкідливостей) у навчальних закладах та адміністративних приміщеннях повинна складати не менше:

- 1) 20 м³/год;
- 2) 30 м³/год;
- 3) 40 м³/год;
- 4) 50 м³/год.

Тест 30. Що призводить до порушення водносолевого обміну та лужно-кислотної рівноваги в організмі людини:

- 1) висока вологість повітря, низькі температури;
- 2) висока вологість і запиленість повітря;
- 3) висока температура і підвищене виділення поту;
- 4) висока температура повітря і радіоактивність.

Тест 31. В який термін зобов'язаний начальник цеху або керівник підрозділу сповістити про нещасний випадок, що стався з працівником:

- 1) протягом 1 години;

- 2) протягом 2 годин;
- 3) протягом 8 годин;
- 4) протягом 6 годин;
- 5) терміново.

Тест 32. Ким розслідуються нещасні випадки з тяжким та смертельним наслідком:

- 1) начальником цеху, дільниці;
- 2) інженером з техніки безпеки;
- 3) головним інженером заводу;
- 4) технічним інспектором праці;
- 5) комісією цехкому, профкому.

Тест 33. Яка допустима норма температури повітря у робочій зоні виробничого приміщення у холодний та перехідний періоди року при виконанні тяжкої роботи:

- 1) 10...12 °С;
- 2) 12...13 °С;
- 3) 15...21 °С;
- 4) 14...17 °С;
- 5) 13...19 °С.

Тест 34. На які групи поділяються небезпечні та шкідливі виробничі фактори за природою дії:

- 1) механічні, електричні, термічні, хімічні;
- 2) хімічні, термічні, механічні, біологічні, фізіологічні;
- 3) механічні, біологічні, хімічні;
- 4) фізичні, хімічні, біологічні, психологічні;
- 5) фізичні, механічні, термічні, хімічні, електричні, біологічні.

Тест 35. Дія адміністрації при нещасному випадку, що стався з працівником:

- 1) створює комісію у складі головного інженера, інженера з охорони праці, голови завкому;

2) видає наказ про створення комісії у складі начальника цеху, служби, старшого суспільного інспектора з охорони праці профкому, інженера з охорони праці,

3) інженер з охорони праці самостійно розслідує нещасний випадок зі службами та начальником цеху, відділу.

Тест 36. На який термін укладається колективний договір:

- 1) на 1 рік;
- 2) за погодженням сторін;
- 3) не більше 2 років;
- 4) протягом повноваження профкому.

Тест 37. Скільки примірників акта Н-1 складається при легкому нещасному випадку:

- 1) 2 примірники;
- 2) 3 примірники;
- 3) 4 примірники;
- 4) 5 примірників;
- 5) 6 примірників.

Тест 38. Який з інструктажів з техніки безпеки відповідно до ГОСТ 12.0.004–79 проводиться з кожним працівником індивідуально:

- 1) вступний;
- 2) первинний на робочому місці;
- 3) повторний;
- 4) позаплановий;
- 5) поточний.

Тест 39. Як та в який термін розслідується нещасний випадок, якщо потерпілий робітник відразу не сповістив про нього адміністрацію:

- 1) адміністрацією, профкомом протягом 2 тижнів;
- 2) адміністрацією, профкомом протягом 24 год;
- 3) протягом 3 днів.

ДОДАТОК 3 **Список основних законодавчих та нормативних актів з охорони праці**

1. ДБН В.2.5-28-2006 "Природне і штучне освітлення".
2. ДСанПіН 3.3.6.096-2002 "Державні санітарні норми і правила при роботі з джерелами електромагнітних полів".
3. ДСН 3.3.6.042-99 "Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень".
4. ДСН 3.3.6.037-99 "Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку".
5. ДСН 3.3.6.039-99 "Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації".
6. НПАОП 0.00-1.28-10 "Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин". Наказ Держгірпромнагляду від 26.03.2010 р. № 65.
7. НПАОП 0.00-2.23-04 "Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат". Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.
8. НПАОП 0.00-8.24-05 "Перелік робіт з підвищеною небезпекою". Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15.
9. Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі. Наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.1994 р. № 263/121.
10. ДСТУ 2293-99 "Охорона праці. Терміни та визначення основних понять".
11. Гігієнічні нормативи ГН 3.3.5-8-6.6.1-2002 "Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середови-

ща, важкості та напруженості трудового процесу". Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2001 р. № 528.

12. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.003–74 (1999) ССБТ "Опасные и вредные производственные факторы. Классификация".

13. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.230–2007 ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.

14. ДБН 2.09.04–87 "Адміністративні та побутові будівлі".

15. Рекомендації щодо організації роботи кабінету промислової безпеки та охорони праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 16.01.2008 р.

16. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 7.02.2008 р.

17. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 р. № 559.

18. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС "Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників".

19. Конвенція МОП 187 "Про основи, що сприяють безпеці й гігієни праці".

20. Міжнародний стандарт SA8000: 2001 "Соціальна відповідальність". SAI SA8000: 2001 Social Accountability International.

21. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 "Настанова по соціальній відповідальності". ISO 26000: 2010 (Draft) Guidance on Social Responsibility.

22. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements. Системи менеджменту охорони праці – Вимоги.

23. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні матеріали до модулів дисципліни.....	7
1.1. Системний підхід до організації охорони праці.....	8
1.2. Прогнозування роботи з охорони праці.	
Встановлення працезохоронної політики.....	18
1.3. Планування роботи з охорони праці.....	19
1.4. Система управління охороною праці в суднобудуванні.....	25
1.4.1. Орган управління охороною праці суднобудівного підприємства. Організація і координація робіт з охорони праці.....	25
1.4.2. Завдання управління охороною праці на суднобудівному підприємстві	42
1.5. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.....	51
1.6. Сутність та напрямки міжнародного співробітництва в галузі охорони праці. Міжнародна організація праці.....	55
1.7. Проблеми фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії у галузі	63

1.8. Методи аналізу виробничого травматизму..	74
1.9. Актуальність питань пожежної безпеки у галузі.....	80
1.10. Державне соціальне страхування.....	84
РОЗДІЛ 2. Тестові запитання.....	90
2.1. Змістовний модуль "Безпечна експлуатація електроустановок споживачів".....	91
2.2. Змістовний модуль спеціальної підготовки "Правила будови та безпечної експлуатації ванта- жопідіймальних кранів".....	98
2.3. Змістовний модуль "Правила будови і без- печної експлуатації парових та водогрійних котлів".....	105
2.4. Змістовний модуль "Правила будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском".....	111
2.5. Змістовний модуль "Правила пожежної безпеки".....	119
2.6. Змістовний модуль "Безпечна експлуатація персональних комп'ютерів".....	131
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	143
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	144
ДОДАТКИ	145
Додаток 1. Питання для поточного та підсум- кового модульного контролю.....	146
Додаток 2. Тестові завдання з курсу "Охорона праці в галузі".....	151
Додаток 3. Список основних законодавчих та нормативних актів з охорони праці.....	160

Навчальне видання

ЩЕДРОЛОСЄВ Олександр Вікторович
КОНОВАЛОВА Ганна Василівна
МОЗГОВИЙ Андрій Михайлович
САВЕЛЬСВ Вячеслав Вікторович

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

Навчальний посібник
Під загальною редакцією
проф. О. В. Щедролосєва

Редактор *Ю.О. Банкулова*
Комп'ютерне верстання *А. В. Платонова*
Технічний редактор *І. Ю. Мозгова*
Коректор *М. О. Паненко*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк.9,6. Тираж 100 прим. Вид. № 18. Зам. № 9.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54025
E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2506 від 25.05.2006 р.